Қишлоқ ҳақиқати

1993 йил 6 апрель
СЕШАНБА
№ 39 (5.482).
НАРХИ: ОБУНАЧИГА 3 СЎМ, СОТУВДА 5 СЎМ.

Ўзбекистон Республикаси ижтимоий-сиёсий газетаси • 1974 йил 1 январдан чиқа бошлаган

Ислом КАРИМОВ:

ЭНДИ БИЗ—ЎЗБЕК ВА ТУРК ХАЛҚЛАРИ АБАДИЙ БИРГАМИЗ

Туркия Республикаси Президенти Турғут Ўзол раҳбарлигидаги расмий давлат делегациясининг мамлакатимизга ташрифи давом этмоқда.

4 апрель. Музаффар қуёш диёримиз узра истиқлол сўзини айтмоқ учун уфқлардан энтикиб бош кўтарган кунга бир ярим йилдан ошди. Бобо тарих қадамлари олдида нисбатан қисқа бу муддат она Ватанимизнинг дунёга юз очишида қанчалар сермаҳсул бўлганига энди барчамиз гувоҳмиз.

Бугун мустақил Ўзбекистон жаҳон ҳамжамиятида муносиб ўрин эгаллади. Унинг халқаро майдондаги обрў-эътибори кун сайин ошмоқда. Шу сабабли Ўзбекистон билан ўзаро манфаатли, мустаҳкам алоқалар боғлаш истагида ҳаракат қилаётган мамлакатларнинг сони тобора ортиб бораётир. Тошкент тайёрагоҳи ана шу эзгу мақсад билан республикамизга келаётган машҳур сиёсатчилар, ишбилармонлар ташрифига кўникиб қолди.

4 апрель куни кўклам нафаси уфуриб турган бу маскан ҳар галгидан ўзгача шукуҳга тўлди. Чунки мустақил Ўзбекистон истиқлолини энг аввал тан олган, мамлакатимизнинг жаҳон саҳнида эътибор қозонишида елкадош бўлаётган қондош, қардош Туркия Республикаси Президенти Турғут Ўзол бошлиқ расмий делегация диёримизга ташриф буюрмоқда эди.

ДИЙДОРЛАШУВ, ИЗҲОРИ ЭҲТИРОМ

Мустақил диёримиз осмонида пайдо бўлган улкан «Боинг-737» тайёраси она заминимизга келиб қўнади. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов меҳмонга пешвоз чиқади. Дўстлар, қардошлар бирбирлари билан дийдорлашади. Миллий либосларимиз ҳуснига ҳусн қўшган сулув қизларимиз азиз меҳмонларга кўклам еллари эркалаган анвойи чечакларни тақдим этишади.

Янгиликка ўч мухбирлар бу расмий сафарнинг тарихий аҳамиятини ҳис этиб, ҳар икки мамлакат раҳбарига саволлар беришга ошиқадилар. Ислом Каримов ва Турғут Ўзол улар билан қисқача савол-жавоб қиладилар.

Турғут Ўзол Ўзбекистон ва Туркия мамлакатлари ўртасидаги дўстлик, ҳамкорликни янги поғонага кўтариш ниятини изҳор этар экан, мамлакатимизнинг истиқлолга эришуви халқларимиз тарихида буюк бурилиш бўлганини таъкидлади. Истиқлолга эришилганидан сўнг ўтган қисқа фурсат мобайнида республикамиз залворли одимлар ташлаганини, бу ишда Ислом Каримовнинг катта ҳиссаси борлигини, Президентимизга ҳурмати баландлигини айтди. Жаҳоннинг атоқли сиёсат арбобидан Президентимиз шаънига айтилган бу гапларни эшитиш қувончли, албатта. Зеро, Турғут Ўзол жаноблари республикамиз Президенти тимсолида бутун Ўзбекистон халқига ҳурматини ифода этган эди.

ПРЕЗИДЕНТЛАР СУҲБАТИ

Азиз меҳмонлар қанотларига Ўзбекистон ва Туркиянинг миллий байроқчалари ўрнатилган автомашиналарга ўтирадилар. Машиналар сафи Ўзбекистон Президентининг шаҳар ташқарисидаги қароргоҳига йўл олади. Тошкент шаҳри жамоатчилиги, меҳнаткашлар йўл-йўлакай меҳмонларни олқишлайди...

Тезкор асрда вақтнинг қадр-қиммати беҳиҳоя баланд. Иш одамлари, айниқса, унинг бирон-бир дақиқаси беҳуда кетмаслигини истайди. Офтоб уфққа бош қўйишга улгурмай ҳар икки мамлакат расмий вакилларининг ишга киришганларини ҳам шу билан изоҳлаш мумкин.

Шаҳар ташқарисидаги қароргоҳда Ислом Каримов ва Турғут Ўзол яна бир карра қучоқ очиб кўришдилар. Ўзбекистон Президенти Хоразм чеварлари Турғут Ўзол сиймосини нақшлаган гиламни меҳмоннинг ўзига совға қилди.

Эсдалик совғалари улашилгач, икки Президент якка-якка мулоқотга киришди.

ДЎСТЛИК ВА ҲАМКОРЛИК ПОЙДЕВОРИ

Президентлар мулоқоти бошланмасданоқ автомашиналар сафининг бир қисми қадим Тошкент марказига йўналди. Турғут Ўзолга ҳамроҳ бўлиб келган Туркия парламенти аъзолари Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашига ташриф буюрдилар.

Бу ерда меҳмонларни Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раиси Ш. Йўлдошев ва парламентнинг бошқа аъзолари кутиб олди. Ўзаро самимий суҳбат бошланди. Ўзбекистон ва Туркия парламенти аъзолари икки қардош халқнинг азалий биродарлиги ва ҳамкорлигини тараққий эттиришда қонуний асос, яъни пойдевор яратувчи парламентлар олдида турган вазифалар ҳамда ўзаро муносабатларнинг ривожланиш истиқболлари ҳақида фикрлашиб олдилар.

МУЗОКАРАЛАР

«Дўрмон» меҳмонхонасининг мажлислар залида Ўзбекистон ва Туркия расмий вакилларининг музокаралари бўлиб ўтди. Музокаралар чоғида ҳар икки мамлакат ўртасида илгари имзоланган аҳдлашувларнинг бажарилиши атрофлича таҳлил этилди.

Айни пайтда Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов ва Туркия Республикаси Президенти Турғут Ўзол томонидан имзоланажак «Даромад ва мол-мулкка икки томонлама солиқ солмаслик тўғрисида» ҳамда «Терроризм, ғайриқонуний қурол ва гиёҳванд моддалар тарқатишга қарши кураш тўғрисида»ги битимлар лойиҳалари ҳам муҳокама қилинди.

Имзолашга тайёрланган битимлар ғоят муҳим аҳамиятга молик ҳужжатлардир. Зеро уларнинг биринчиси Ўзбекистон ва Туркия ўртасидаги савдо, иқтисодий алоқаларнинг янада ривожланишига кенг имкониятлар яратади. Икки мамлакат ишбилармонлари мазкур битимнинг имзоланишини анчадан буён кутмоқдалар. Иккинчи битимнинг аҳамияти ҳақида сўзлашга ҳожат бўлмаса керак. Жаҳоннинг турли жойларида авж олиб бораётган иллатлар мамлакатларимиздаги тинч меҳнат шароитига путур етказмаслиги учун бу борада ҳамкорлик қилмоқ ўзаро муносабатларимизнинг муҳим бир бўлаги бўлиши табиийдир.

Музокараларда Ўзбекистон томонидан республика Бош вазири А. Муталов, Ўзбекистон Республикаси Президентининг давлат маслаҳатчиси М. Умурзоқов, ташқи ишлар вазири С. Сафоев, Туркия томонидан эса Туркия Республикаси ташқи ишлар вазири Ҳикмат Четин ва бошқа расмий кишилар қатнашди.

ИШБИЛАРМОНЛАР УЧРАШУВИ

Мамлакатларимиз ўртасида имзоланган ўзаро манфаатли шартномалар ва битимларнинг амалга ошуви кўп жиҳатдан ишбилармонларга боғлиқ. Улар зиммаларидаги юксак вазифаларни дилдан ҳис қилаётгани «Ўзбектуризм» миллий компаниясининг маданий-маърифий марказида бўлиб ўтган учрашувда яққол кўринди. Учрашувда Ўзбекистон Республикаси вазирликлари, идоралари, концернлари, саноат корхоналарининг раҳбарлари ва туркиялик номдор тадбиркорлар, ишбилармонлар ўзаро ҳамкорлик уфқлари кенгайиб бораётганини таъкидладилар.

Турк ишбилармонларининг бу галги ташрифи ўзаро алоқаларимиз янада мустаҳкамланишига хизмат қилиши шубҳасиз. Айни пайтда Ўзбекистон ишбилармонлари уюшмаси билан Туркия савдо-саноат палатаси ўртасида бу борада битим тузилган. Бу ҳужжат ўзаро фикр ва ахборот алмашишнигина эмас, балки кадрлар тайёрлаш, ҳамкорларни топиш борасидаги ҳаракатларни мувофиқлаштиришни ҳам кўзда тутади.

Турк ишбилармонларининг пахтани қайта ишлаш заводлари қурилишида бизга кўмаклашаётгани ғоят муҳим. Чунки, республикамизда етиштирилаётган пахтанинг қарийб 90 фоизи ҳамон хомашё сифатида четга сотилмоқда. Қорақалпоғистонда, Андижон вилоятида қурилган ва қурилиши мўлжалланаётган янги заводлар миллий даромадимизни бойитишга катта ҳисса қўшажаги аниқ. Бу — янги иш ўринлари, бежирим либослар, халқимизнинг тўкин дастурхони демакдир.

Туркия расмий делегацияси сафарининг илк куни ана шундай сермаҳсул бўлди.

УЛУҒ ШОИРНИ ЭСЛАБ

5 апрель. Дўст мамлакат делегацияси ташрифининг иккинчи куни хайрли ишдан бошланди.

Мир Алишер Навоий бундан беш аср муқаддам шундай сатрларни битган эдилар:

Турк назмида чу мен
тортиб алам,
Айладим ул мамлакатни
яккалам.

Буюк бобокалонимизнинг боқий шеърияти бугунги дориломон кунларда ҳам теран томирлари ва тақдирлари туташ туркий халқларнинг умумий мероси ҳисобланиб, уларга баб-баробар хизмат қилиши табиийдир.

Мамлакатимизда меҳмон бўлиб турган Туркия Президенти Турғут Ўзол жаноблари бошчилигидаги делегация аъзолари Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов ҳамроҳлигида бугун эрталаб Алишер Навоий хотирасини эъзозлаш нияти да Ўзбекистон Миллий боғига келди.

Ҳурматли меҳмонни олқишлаб шаҳар жамоатчилиги вакиллари, меҳнат фахрийлари, талаба ва кичкинтойлар пешвоз чиқдилар. Туркия ва Ўзбекистон давлат раҳбарлари улуғ бобокалонимиз ҳайкали пойига гуллар қўйиб, эҳтиром изҳор этдилар.

ҲУЖЖАТЛАР ИМЗОЛАНДИ

Туркия ҳукумат делегацияси, парламент аъзолари ҳамда турк ишбилармонларининг ўлкамизда турли соҳаларда қўшма корхоналар ташкил этиш борасида кўрсатаётган саъй-ҳаракатларини бугун алоҳида таъкидлагинг келади, киши. Зеро, қардошларимизнинг бундай кўмаги бозор иқтисодиётига ўтиш жараёнида табиий захираларга бой Ўзбекистоннинг мустақил тараққиёт йўлини белгилаб олишида катта самара бермоқда.

Бугун пойтахтимизнинг Халқлар дўстлиги саройида икки давлат раҳбарлари ўртасида музокаралар давом эттирилди. Сўнгра «Даромад ва мол-мулкка икки томонлама солиқ солмаслик тўғрисида» ва «терроризм, ғайриқонуний қурол ва гиёҳванд моддалар тарқатишга қарши кураш тўғрисида»ги ўзаро битимлар имзоланди. Маросим иштирокчилари буни қарсаклар билан олқишладилар. Бирбирларини катта муваффақият билан қутладилар. Зеро, икки мамлакат вакиллари бир-бирини қутласа арзийдиган улуғ иш амалга оширилган эди. Турғут Ўзол жанобларининг мамлакатимизга ташрифининг муҳим қисмини ташкил этувчи икки тарихий ҳужжатга имзо чекилди. Энди ўзбекистонлик ишбилармонлар Туркия, туркиялик иш одамлари Ўзбекистон иқтисодиётига бемалол сармоя қўйиши мумкин. Олинажак солиқлар тартибга солинади. Хавф-хатар камаяди. Ҳужжатларни Туркия томонидан ташқи ишлар вазири Ҳикмат Четин, Ўзбекистон томонидан республика ташқи ишлар вазири Содиқ Сафоев имзолади.

Битимларни имзолаш маросимида Турғут Ўзол бошчилигидаги Туркия давлат делегацияси вакиллари, Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов, республика Олий Кенгаши Раиси Ш. Йўлдошев, Бош вазир А. Муталов, Ўзбекистоннинг Туркиядаги фавқулодда ва мухтор буюк элчиси У. Абдураззоқов, Туркиянинг Ўзбекистон Республикасидаги буюк элчиси Вулқон Чўтур ва бошқа расмий кишилар иштирок этди.

ЖУРНАЛИСТЛАР БИЛАН МУЛОҚОТ

Шундан сўнг икки қардош давлат раҳбарлари матбуот вакиллари билан учрашдилар.

Учрашувда Ўзбекистон Президенти Туркия билан ҳамкорлик ва дўстлик риштталарининг мустаҳкам боғланишини тарихан табиий жараён деб баҳолади. Ўтган бир асрдан кўпроқ вақт мобайнида бу икки тақдирдош халқ аввал чор Россияси, кейинчалик Шўро тузуми даврида бир-биридан узоқлаштирилди, ҳатто алоқаларни тиклаш ниятида қилинган анчайин ҳаракатларга ҳам пантуркизм тамғаси босилди. Мустақиллик шарофати билангина қардошлик риштталари қайтадан боғланди.

— Энди биз, ўзбек ва турк халқлари абадий биргамиз, — деди Ислом Каримов. — Бу бирликни, дўстликни ҳеч ким бузолмайди.

Туркия билан Ўзбекистон халқларининг ҳам маънавий, ҳам сиёсий жиҳатдан мақсадлари муштаракдир. Туркия раҳбарияти ҳар бир халқ тараққиёт босқичларида мустақил ривожланиши, келажагини четдан ҳеч қандай сиёсий аралашувларсиз ўзи белгилаши лозим, деган ақидага амал қилмоқда. Мустақилликка эришган халқлар тақдирига бундай холис ёндашув Ўзбекистон давлат раҳбарларига ҳам хос фазилатдир.

Туркия билан Ўзбекистон ўртасида имзоланган ўн еттита муҳим ҳужжат бугунги кунга келиб ўз самараларини бера бошлади. Туркиянинг нуфузли илм марказларида икки мингга яқин ўзбек фарзанди таҳсил олмоқда, шунингдек, турк ёшларига ҳам Ўзбекистондаги билим ўчоқлари қучоғини очди.

Бугун имзоланган икки ҳужжат ҳам аввалгиларининг узвий давоми ўлароқ ижобий натижаларини беради, деб ишонч билдирди Ўзбекистон Республикаси Президенти.

Туркия Республикаси Президенти Турғут Ўзол жаноблари икки мамлакат ўртасидаги ҳамкорлик ривожланиб бораётганидан ниҳоятда мамнунлигини эътироф этди. Жумладан, у Туркия давлат делегациясининг Марказий Осиё мамлакатларига қилаётган сафари айнан Ўзбекистондан бошлангани бежиз эмас, деб таъкидлади. Чунки, Ўзбекистон — аҳолиси кўп мамлакат, унинг раҳбарияти ўтказаётган тинчликсевар сиёсат дунё миқёсида қўллаб - қувватланаётганининг ўзи ҳам республиканинг мустақил давлат сифатида жаҳон мамлакатлари қаторида муносиб ўрин олганидан далолатдир, деди.

— Биз, — деди Туркия Президенти, — Ўзбекистоннинг қўшни давлатларга, хусусан, Тожикистон ва Афғонистонга нисбатан яхши қўшничилик сиёсатини тутаётганини қўллаб-қувватлаймиз, бу борада Ислом Каримов билан фикримиз бир эканидан мамнунман.

Туркия Президенти Турғут Ўзол сўнгги пайтларда Озарбойжон ва Арманистон давлатлари ўртасидаги қонли тўқнашувлардан беҳад хавотирдалиги, бу заминда сабабсиз қон тўкилаётгани, мавжуд низоларни музокаралар йўли билан ҳал этиш мумкинлиги хусусида гапирди.

Сўнгра икки давлат раҳбарлари журналистларни қизиқтирган кўплаб саволларга батафсил жавоб бердилар.

УНВОН МУБОРАК

Туркия Республикаси Президенти Турғут Ўзол Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов ҳамроҳлигида Ўзбекистон Вазирлар Маҳкамасига ташриф буюрди.

Маҳкаманинг улкан залида Ўзбекистон Республикаси вазирликлари, идораларининг раҳбарлари, Тошкент шаҳар жамоатчилиги вакиллари билан учрашув бўлди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов қарийб бир ярим аср давомида бир-биридан зўрлик билан узиб қўйилган ўзбек ва турк халқларининг дўстлиги, биродарлиги, ҳамкорлигини тиклаш замони келганини мамнуният билан қайд этар экан, бу хайрли ишда Туркия Республикаси Президенти Турғут Ўзол салмоқли ҳисса қўшаётганини таъкидлади.

Республикамиз Президенти мамлакатларимиз ўртасидаги алоқалар тобора узвийлашиб бораётганини, иқтисодий, маданий, илмий-техникавий ҳамкорлик ривожланиш палласига кирган бу даврда имзоланган ўзаро манфаатли шартномаларнинг амалга оширилишини таъминлаш учун ўзбек-турк қўшма комиссиясини тузиш айни муддао бўлажагини айтди.

Мамлакатимиз жамоатчилиги номидан сўзлаган Ўзбекистон халқ шоири Э. Воҳидов, Ўзбекистон халқ ёзувчиси Т. Каипбергенов туркий бирликнинг тантана қилаётганидан қувонч изҳор этиб, бу борадаги хайрли ишларнинг бошида турган ҳар икки мамлакат Президентларига ғайрат ва шижоат тиладилар.

Тошкент давлат иқтисодиёт дорилфунуни ректори С. Ғуломов мамлакатимиз раҳбарияти иқтисодий заафарларнинг калити замонавий кадрларни тарбиялашда эканини билган ҳолда ҳаракат қилаётганини айтди. Бу борада Туркиянинг ёрдами муҳимлигини қайд этди. Дорилфунун илмий кенгашининг Туркия Президенти Турғут Ўзол жанобларини дорилфунуннинг фахрий Докторлик унвони билан тақдирлашга қарор берганини маълум қилди.

Туркия Республикаси Президенти жаҳон илмий доираларида ўз обрў-эътиборига эга бўлган бу илм масканининг докторлик либосини кийиб, дипломини қабул қилишдан мамнуният изҳор этди. Халқларимиз Алишер Навоий, Улуғбек, Аҳмад Яссавий каби шоиру олимларни бирдек эъзозлайдилар, уларни ўз аждодлари деб биладилар, деди жаноб Турғут Ўзол. Дили, дини, тили бир туркий халқларнинг ҳамжиҳат бўлиши, яқинда мустақилликка эришган туркий халқларнинг ўз иқтисодиётини тиклаб олиши учун биз доимо ёрдамга тайёрмиз.

Самимият ва юксак руҳ ҳукм сурган учрашув якунида Ўзбекистон Президенти Туркия Президентининг мамлакатимиз келажагига билдирган ишончи ҳамда халқимизга меҳри учун миннатдорлик изҳор этди.

Туркиялик меҳмонлар мажлислар зали фойесида ташкил этилган кўргазмани томоша қилдилар.

ПОЙТАХТ БИЛАН ТАНИШУВ

Туркия Республикаси Президенти Турғут Ўзол шу куни Тошкентнинг кўркам манзиллари билан танишди. Жумладан шаҳардаги турк эрлар лицейига ташриф буюрди.

Шу оқшом Ўзбекистон Республикаси Президенти Туркия Республикаси Президенти шарафига зиёфат берди.

Туркия расмий делегациясининг Ўзбекистонга сафари давом этмоқда.

(ЎзА).

СУРАТДА: меҳмонларни кутиб олиш пайти.

Р. ЖУМАНИЁЗОВ ва А. ЗУФАРОВ олган сурат (ЎзА).

САМРО ХОНИМ ТАШРИФИ

4 апрель куни Туркия Республикаси Президентининг рафиқаси Самро хоним Ўзбекистон Республикаси Президентининг рафиқаси Татьяна Каримова ҳамроҳлигида республика халқаро маданий-маърифий алоқалар миллий ассоциациясига ташриф буюрди. Меҳмонларни ассоциация Президенти Н. Ғойибов катта эҳтиром билан кутиб олди ва уларга республикамизда амалга оширилаётган ислоҳотларнинг самаралари, дунё халқлари билан боғланаётган маданий алоқалар, республика хотин-қизлари ҳаёти ҳақида гапириб берди.

Самро хоним меҳмондўст ўзбек диёрида кўрсатилган самимий меҳр-оқибат учун миннатдорлик билдирди.

Учрашувда республика ташқи ишлар вазирининг биринчи ўринбосари Ф. Тешабоев иштирок этди.

Самро хоним 5 апрель куни пойтахтдаги халқ амалий санъати музейида бўлди. Бу ердаги миллий амалий санъат намуналари — бадиий каштачилик, наққошлик, ўймакорлик, зардўзлик буюмлари, миллий кийимлар ва бошқа санъат дурдоналари туркиялик меҳмонда катта қизиқиш уйғотди.

(ЎзА).

ЖИЗЗАХ ВИЛОЯТИ КЕНГАШИНИНГ СЕССИЯСИ

3 апрель куни халқ депутатлари Жиззах вилоят кенгашининг навбатдан ташқари сессияси бўлди. Унда ташкилий масала кўрилди.

Эркин Турсунов бошқа ишга ўтгани муносабати билан вилоят ҳокими вазифасидан озод этилди. «Ўзмевасабзавотузумсаноати» концерни раиси бўлиб ишлаб келаётган Алишер Тошкенбоев вилоят ҳокими, Жиззах шаҳар ҳокими бўлиб ишлаб келаётган Аҳмад Соатов вилоят ҳокимининг биринчи муовини этиб тасдиқланди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов сессияда нутқ сўзлади.

Сессияда республика Вазирлар Маҳкамаси раисининг биринчи ўринбосари И. Жўрабеков, Республика Президентининг давлат маслаҳатчиси М. Умурзоқов иштирок этди. (ЎзА).

БАРАКА УРУҒИ

Ўлкамизда баҳор. У деҳқон қалбида чаппар уриб, далаларга меҳнат гулдуросини олиб кирди. Замин соҳиблари кўклам юмушларига белни маҳкам боғлаб, қизғин киришган. Ҳа, баҳорнинг ҳар дақиқаси ғанимат. Кимдир экиш олдидан ерни суғораётган бўлса, кимдир майдонларни текислаб, барака уруғи қадашга тайёрлаяпти. Бошқаси далага маҳаллий ўғит тўплаш билан банд, биров картошка, карам, сабзи, пиёз — хуллас, экиш-тикиш ишларини адо этаяпти. Баъзи пайкалларда эртанги экинларнинг парвариши авжида. Кўклам — меҳнат билан кўркам.

Дўстлик районидаги Қосим Раҳимов номли давлат хўжалиги далаларида ҳам кўклам нафаси ўзгача. Хўжаликнинг «Соҳибкор» кооперативига қарашли 1-маккажўхоричилик звеносида жўшқинлик ҳукмрон. Звено саркори Яраш Қўчқоров, механизатор Сайфи Давлатов ва бошқа дала заҳматкашларининг қувончига-қувонч қўшилган. Чунки, кузда уйиладиган баракали хирмон бугунги иш сифатига боғлиқ эканлигини улар яхши тушунишади. Қолаверса, баракага оқ фотиҳа олинди. Район ҳокими Қўлмирза Қамбаров бошчилигида бу ерга барча хўжаликларнинг раҳбарлари, мутахассислар ва маккажўхоричилик звеноларининг бошлиқлари ташриф буюришди.

...Механизатор трактор моторини ўт олдирди. Сеялкачи ҳам иш ўрнини эгаллади. Пайкал оралаб агрегат юрди. Барака уруғи тушган илк қаторлар пайдо бўлди. Деҳқон баҳорининг ҳар лаҳзаси шундай кечади.

— Хайрли ишнинг эртаси яхши, — дейди звено бошлиғи Яраш Қўчқоров.

Звено аъзолари 37 гектар майдонга сифатли уруғ қадашди.

Хўжаликнинг бошқа маккажўхоричилик звеноларида ҳам экиш ниҳоясига етди. Бу ишда Сами Қўчқоров, Суннат Қўшимов, Сафар Усмонов сингари техника жиловкорлари жонбозлик кўрсатишди. Пешқадамлар хўжалик бўйича 200 гектар ерда маккажўхоридан мўлкўл ҳосил етиштиришга азму қарор қилганлар. Улар районда биринчилардан бўлиб экишни туґаллашди. Ҳозир қатор ораларини ишлаш, экинни ўғитлаш, озиқлантириш ва суғориш каби агротехника тадбирлари олиб борилмоқда.

Райондаги Ленин номли 11-давлат хўжалиги, М. Дадажонов номли ва «Дўстлик» совхозларида баҳорги ишлар кенг қулоч ёймоқда.

Т. СОЙНАЗАРОВ.

Уйчи районидаги Беруний номли жамоа хўжалигининг бош чўпони Ортиқбой Мўлдабоев 205 бош совлиқни меҳр билан парвариш қилиб, ҳар 100 бош совлиқдан 105 тадан дуркун қўзи олишга муваффақ бўлди. Шу кунларда хўжалик отарларида қўзилатиш мавсуми ниҳоясига етказилмоқда.

СУРАТДА: бош чўпон Ортиқбой Мўлдабоев, қўйчилик бригадаси бошлиғи Мирзакарим Норбоев, бош зоотехник Эркинбой Нормирзаев ва чўпон Абдураҳмон Ҳожиевлар янги туғилган қўзичоқни кўздан кечирмоқдалар.

А. ЮСУФБОЕВ олган сурат.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони

ЎЗБЕКИСТОН ГЎШТ ВА СУТ САНОАТИ ДАВЛАТ-АКЦИОНЕРЛИК УЮШМАСИНИ («ЎЗГЎШТСУТСАНОАТ») ТАШКИЛ ЭТИШ ТЎҒРИСИДА

Бозор муносабатларига ўтиш шароитида чорвачилик хўжаликларининг, гўшт ва сут саноати корхоналари ҳамда ташкилотларининг самарали фаолият кўрсатиши учун зарур ташкилий-иқтисодий шарт-шароитларни вужудга келтириш, чорвачилик маҳсулотлари етиштириш ҳажмларини кўпайтиришдан уларнинг манфаатдорлигини ошириш ҳамда республика аҳолисини шундай маҳсулот билан таъминлашни яхшилаш мақсадида:

1. Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалик вазирлиги ҳузуридаги «Ўзгўштсутсаноат» республика ишлаб чиқариш бирлашмасини уни тугатиш ҳамда ўз қарамоғидаги корхоналар ва ташкилотларни Ўзбекистон гўшт ва сут саноати давлат-акционерлик уюшмаси («Ўзгўштсутсаноат»)га ихтиёрий равишда бирлаштириш тўғрисидаги таклифи қабул қилинсин.

2. Белгилаб қўйилсинки, «Ўзгўштсутсаноат» давлат-акционерлик уюшмаси:

Юридик шахс ҳуқуқларига эга бўлган хўжалик уюшмаси ҳисобланади ва у чорва молларни харид қилиш, бўрдоқига боқиш ва тайёрлашни, гўшт ва сутни қайта ишлашни ҳамда гўшт-сут маҳсулотини сотишни таъминлайдиган давлат-акционерлик, ижара ва жамоа корхоналарини ихтиёрийлик асосида бирлаштиради;

Ўз фаолиятини Ўзбекистон Республикасининг амалдаги қонунлари ҳамда уюшманинг Вазирлар Маҳкамаси томонидан тасдиқланадиган устави асосида амалга оширади;

Тармоққа тезкор раҳбарлик қилиш масалалари бўйича ўз фаолиятини Ўзбекистон Республикасининг Қишлоқ хўжалик вазирлиги билан мувофиқлаштиради.

3. «Ўзгўштсутсаноат» республика ишлаб чиқариш бирлашмасининг вилоят ишлаб чиқариш бирлашмалари негизида гўшт ва сут етиштирувчи ҳамда уларни қайта ишловчи ҳудудий давлат-акционерлик бирлашмаларини ташкил этиш мақсадга мувофиқ деб топилсин.

4. «Ўзгўштсутсаноат» уюшмаси фаолиятининг асосий вазифалари ва йўналишлари қуйидагилардан иборат қилиб белгилансин:

чорва молларни харид қилиш, бўрдоқига боқиш ва тайёрлаш, гўшт ва сутни қайта ишлаш ҳамда гўшт-сут маҳсулотини сотиш билан боғлиқ жамики ишлар мажмуини ташкил этиш ва ва амалга ошириш;

уюшмага кирувчи корхоналар ва ташкилотларнинг фаолиятини мувофиқлаштириш, уларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, давлат органлари ва бошқа органларда умумий манфаатларни ифода этиш;

тармоқда бозор муносабатларини ривожлантириш, давлат корхоналари ва ташкилотларини акционерлик, ижара, жамоа ҳамда бошқа мулкчилик турларига айлантириш борасидаги ишларни ўтказишда кўмаклашиш, тадбиркорлик ривожлантирилишини, қўшма корхоналар барпо этилишини бутун чоралар билан қўллаб-қувватлаш;

тармоқда ягона фан-техника сиёсатини ўтказиш, корхоналарни кенгайтиришда, уларни қайта қуриш ва техника билан қайта қуроллантиришда илғор технологияларни ишлаб чиқиш ва ўзлаштиришда кўмаклашиш.

5. Ўзбекистон Республикасининг Вазирлар Маҳкамаси икки ҳафта муддат ичида «Ўзгўштсутсаноат» уюшмасини ташкил этиш ва унинг фаолиятига оид қарорни қабул қилиб, тузилмаси ва уставини тасдиқласин.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти
И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1993 йил 3 апрель.

РИЗҚ-РЎЗ БАРАКАСИ— ДЕҲҚОН ҚЎЛИДА

Бозор иқтисодиёти у хоҳ ишлаб чиқариш корхонасида бўлсин, хоҳ деҳқончилик ва чорвачилик соҳасида бўлсин шу пайтгача сира ҳам амал қилинмаган, мазмун-у моҳияти жиҳатидан бутунлай бошқа иш тутишни тақозо этмоқда. Маҳсулот тайёрлашда сифат, арзон таннарх биринчи ўринга чиқди. Ишлаб чиқариш технологиясини яхшилаш, ҳар соҳада тежамкорликка қатъий риоя этиш, меҳнат ва молиявий интизомни жорий қилиш бозор муносабатининг асосий талабларидан бўлиб қолди. Ана шу шартларга ҳамиша амал қилган ташкилот ва хўжаликнинг нони доимо бутун бўлади, кишилар тўқ ва бадавлат яшайди. Шаҳрихон районидаги «Шарқ юлдузи» жамоа хўжалигида бўлган суҳбатлар пайтида шу колхоз бошқаруви раиси Солижон Мансуров таъкидлаб айтган ушбу гапларини айнан келтираяпман.

— Хўжалик йил давомида ишда ҳам, турмушда ҳам бозор иқтисодиётининг ана шу тамойилига риоя этаётганлиги сабабли асло кам бўлаётгани йўқ, — деди С. Мансуров. — Буни барча соҳаларда режалар ошириб бажарилганидан, ҳосилнинг мўл-кўл бўлганидан, тақчиллик ва қимматчиликка қарамай қишлоқ меҳнат аҳлининг ҳеч нарсадан камсинмай тўқ яшаётганидан ҳам кўриш мумкин.

Хўжалик раҳбариятининг энг катта ютуғи шунда бўлдики, бошқарув одамларни улар онгига узоқ йиллар мобайнида зўр бериб сингдириб келинган борига қониқиш ҳосил қилиш, истеъмолчилик, бутун ихтиёрни раҳбариятга бериб қўйиб ўзи меҳнатдан чиқмаслик каби «фазилат»лардан ҳалос эта билади. Ҳозир хўжаликдаги ҳар бир ишловчи ишбилармон, тадбиркор, тийинни-тийинга уриб пул чиқариш йўлини билади. Қилган меҳнати эвазига олинадиган ҳосил ва пировард натижада даромад миқдорини олдиндан ҳисоб-китоб қилиб ишлайди.

Илгари колхоз раиси хўжаликни юритишда бошқарув аппаратига суянган бўлса, энди хўжаликнинг ҳар бир аъзоси унинг яқин маслаҳатчиси. Улар хоҳлаган пайтда, даладами, фермадами, идорадаги ишхонасидами раисга бемалол мурожаат қилиб маслаҳат солиши, ўзининг шахсий фикр-мулоҳазасини, танқидий фикрини айтиши мумкин. Бошқача айтганда, хўжалик раҳбарияти меҳнат ижрочилари билан уйғунлашиб кетди. Ҳар йили бир марта бўладиган колхоз аъзоларининг умумий йиғилишида эмас, балки ҳар куни иш жойида оддий меҳнатчиларнинг фикр-мулоҳазаларига қулоқ тутиб, энг яхши ва умумиши учун фойдали таклиф ва маслаҳатларни қабул қилиб ишлаб чиқаришда жорий этадиган бўлди. Раис ва бошқарув аъзоларининг иш ўрни амалда дала ва фермаларга, полиз ва боғларга кўчирилди. Бундай иш тутишнинг амалдаги натижаси эса ўтган йил якунларида яққол намоён бўлди.

— Масалан, хўжалик аъзоларининг таклиф ва мулоҳазалари билан амалга оширилган ишларни олайлик, — деди раис гапини давом эттираркан. —Уларнинг қатъий талаби билан деҳқончиликнинг барча соҳаларида ижара пудратини жорий этдик. Хўжаликдаги жами экин майдонлари кишиларнинг оила аъзолари ва ишловчилар сонига ҳамда уларнинг меҳнат қобилиятига қараб ижарага берилди. Ерга ва ундан олинадиган ҳосилга эгалик пировард натижада меҳнатга бўлган муносабатни тубдан ўзгартириб юборди. Деҳқон энди ерга кўнгил қўйди, ҳар бир қадамини ўлчаб босадиган, ҳар бир сўм—харажатнинг қанча даромад келтиришини аввал ҳисоб-китоб қилиб, сўнгра сарфлайдиган бўлди. Фойда бермайдиган ортиқча харажатлар эса бутунлай барҳам топди.

Бундай ишбилармонлик сабабли илгари бел оғритмай сарфланиладиган маблағнинг йўлига узил-кесил тўсиқ қўйиб, пахтакорми, сабзавотчи ёки чорвадорми, беистисно ҳар бир ишловчини пул санашга, меҳнат ва молия интизомига қаттиқ риоя қилишга ўргатди. Эндиликда ер ҳайдаш, сихмола уриш, уруғ экиш, чопиқ, эгат олиш, озиқлантириш, хуллас техника кучи билан бажариладиган ишларда сифат биринчи ўринга чиқди. Ижарачи бу ишларнинг аъло сифат билан бажарилганлигини кўрганидан сўнг механизаторларга ҳақ тўланишини кафолатламоқда. Қўлдан кетгунча қабилидаги ишга эса иш ҳақи тўланмайди. Булардан ташқари кўпчилик майда юмушларни, чунончи далага маҳаллий ўғит чиқариш, турли хил зарур нарсаларни ташиш каби ишларни ижарачининг ўзи от-улови билан бажараяпти. Сирасини айтганда, булар ҳам тежамкорликнинг маълум бир тури. Тежамли ишда эса ҳамиша

Бозор шароитида хўжалик юритиш

барака бўлади.

— Мен ўтган йили Муҳиддин Дотқоев бошлиқ бригада ерларида ишладим,— деб ҳикоя қилади, механизатор Ҳабибулла Шомирзаев. — Ерни ҳайдаб берганимда ижарачи плугнинг ортидан юриб, барча пайкалларда 40 сантиметр чуқурликда тупроқ ағдарганим, чигит экиб берганимда эса далаларда текис ниҳол униб чиққани ёки қатор ораларига ишлов пайтида эгатларда бегона ўтнинг унмаётганлиги каби шартномада қайд этилган кўпдан-кўп талаблар тўла бажарилганлигига, ишнинг сифатли бўлганлигига ишонч ҳосил қилганидан кейингина дафтарчамга имзо қўйиб берди. Ана шундан сўнг хўжалик ҳисобчилари менга иш ҳақи ёзишди.

Бундай иш услубига хўжаликнинг барча бригадаларида ҳам қаттиқ амал қилинмоқда. Деҳқончиликда ҳар бир иш жараёнининг ўз вақтида ва аъло сифатли бажарилишини таъминлаш эса мўл ҳосил етиштиришнинг гарови эканлиги маълум.

Яширишнинг ҳожати йўқ, илгари далада асосий ишловчи аёллар ва мактаб ёшидаги болалар эди. Ниҳол ердан униб чиққандан ғўзалар шода-шода кўсак боғлагунича, биринчи нишона кўзга кўриниб хирмон кўтариб бўлингунича асосан далада ишлайдиганлар ҳам мана шулар эди. Ер ижарага ўтгач аҳвол ўзгарди. Энди оила бошлиғи бўлган эркакларнинг ҳам елкасидан кетмон тушмай, туну кун далада қолиб кетадиган бўлдилар. Кўпчилик оилалар пайкал бошига чайла қуриб, шу ерга кўчиб ҳам чиқишди. Чайла— деҳқоннинг уйига, дала— ҳовлисига айлангач, ҳадеганда унинг эгат оралаши кундай равшан. Суғориш, кетмон чопиқ, озиқлантириш қатори кунда бир неча марта эгат оралаш ҳам пайкалдаги ҳавони алмаштириб, ҳосилни кўпайтиради. Энг муҳими, деҳқоннинг ўзи пешона тер тўкаётган ерига нисбатан меҳрини оширади, қанча кўп меҳнат қилса, шунча кўп даромад олишга бўлган ишончини мустаҳкамлайди.

Жамоа хўжалиги бошқаруви ўтган йили деҳқонларнинг талаб ва истаклари ҳамда таклифларига асосланиб экиладиган экинлар турларини ва гектарларини, шунингдек уларнинг қаерда экилишини қайта кўриб чиқди. Баъзи асосий экинлар майдонларини қисқартириш ҳисобига аҳоли дастурхони учун зарур бўлган экинлар, жумладан сабзавот, дон, чорва моллари учун озуқабоп ўсимликлар экиладиган ер майдонлари кўпайтирилди.

— Биз бу ишларга ижарачиларнинг пахта ва бошқа муҳим экинлар ҳосилдорлигини ошириш учун барча имкониятдан тўла фойдаланишларига ишонч ҳосил қилгандан кейингина киришдик, — деди хўжаликнинг бош ҳосилоти Р. Абдуназаров. — Кўпчиликнинг қўли кўкка етади, деганларидек ўтган йилги об-ҳаво қийинчиликлари ҳам кишиларнинг шаштини пасайтиролмади. Ҳар гектар ердан ўртача 33,6 центнердан, жами 1540 тонна пахта, 86 тонна қовун ва тарвуз, 118 тонна мева, режадагидан деярли беш баравар кўп— 355,6 тонна сабзавот етиштирилди. Узум, мева ва полиз маҳсулотларидан ҳам режадагидан икки-икки ярим баравар кўп ҳосил олинди. Муҳиддин Дотқоев бошлиқ бригада ижарачилари энг кўп тежамкорликка эришиб, 62 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 34 центнердан. А. Имомов бошлиқ бригада эса 33,9 центнердан пахта етиштиришди. Хўжалик бўйича ҳар бир тонна пахта ҳосили учун 368 килограммдан ёки бошқача айтганда, олдинги йиллардагига қараганда анча кам миқдорда минерал ўғит ишлатилди. Барча иш жараёнларидаги тежамкорлик фақат пахтанинг эмас, бошқа экинлар ҳосили таннархини ҳам нисбатан арзонлаштиришга имкон берди. Бу эса даромадга мадад, иш ҳақига дармон бўлди.

* * *

Ҳар бир ишни обдон ўйлаб, тадбиркорлик билан пухта қилиш пахтакорлар билан бир қаторда чорвадорларнинг ҳам таомилига айланди. Фермерлик ва ижарачилик хўжаликнинг бу муҳим соҳасига ҳам чуқур кириб бормоқда. Чўпон Асқарали Сатторов колхозда биринчи бўлиб ижарага ўтиб ишлашга рухсат беришларини сўраб ариза ёзди. Ҳозир у жияни, ўғли ва қизлари билан беш киши бўлиб ижарага олган 760 бош қўйини асраётир. Ўтган баҳорда у ҳар юз бош совлиқдан 103 тадан қўзи олган эди. Ёз бўйи Олой тоғлари яйловларида яйратиб боқилган қўйлар қишловга икки ҳисса кўпайиб қайтди. Тажрибали чўпон колхоз бўйича энг кўп даромад олган кишилардан бири бўлиб қолди. У бу йил ҳар юз бош совлиқдан 110 тадан қўзи олмоқчи.

Чорвачиликни асосий даромад манбаига айлантиришга ўзининг муносиб ҳиссасини қўшаётган, замон билан баравар қадам ташлаётган бундай ишбилармон кишилар хўжаликда кўп. Улар ҳақида чорвачилик фермаси мудири Аҳмадали Қоратоев, шундай деди:

— Чорвадан фойда олишнинг ўзи бўлмайди. Сигир сути тилида. Молни тўйдирсанггина қозоннинг ҳам, чўмичинг ҳам мой бўлади. Чорвани етарли миқдорда ем-хашак билан таъминлаш мақсадида бедапояларни 127 гектарга, маккани 135 гектарга етказдик. 7 гектарга эса бир йиллик вахш ўти, 4 гектарга қизилча экдик. Ем-хашак экинлари майдони 273 гектарга етди. Меҳнатдан иқтисодий рағбат кўраётган деҳқонлар бу экинлардан ҳам мўл ҳосил етиштирдилар. Қишловга 1010 тонна силос, салкам 200 тонна сенаж бостириб, 450 тонна пичан ҳозирланди. Жамғарилган озуқа қорамол, қўй ва паррандаларни қишдан эсон-омон олиб чиқишга бемалол етаяпти.

Илгари юз-хотир қилиш, баъзи хато ва камчиликлар учун ҳам кечиримли бўлиш одати бор эди. Ҳаётимизга чуқур илдиз отаётган бозор муносабати ана шу одатларга ўз тузатишларини киритаяпти. Кўпчиликнинг ризқини қийиб, умумишга зиён етказган кишиларга энди одамлар тоқат қилиб туролмайдилар. «Шарқ юлдузи» жамоа хўжалигида ҳам ана шундай бўлди. Чорвадорлар яхши ишламаганини устига одамларни уюштиролмаган ва ишни ташкил эта билмаган ем-хашак бригадаси бошлиғи К. Салайдиновни ва ферма мудири А. Абдурашидовни ишдан олишни сўраб хўжалик бошқарувига мурожаат қилдилар. Улар, шунингдек, ижара усули маккажўхоричилик соҳасида кутилган натижани бермаганлигини ҳисобга олиб, бу йилдан бошлаб соҳа бўйича шу усулдан воз кечишни маслаҳат беришди. Бошқарув К. Салайдинов билан А. Абдурашидовни ишдан бўшатиб, ўрнига ишбилармон ва ташаббускор кишиларни тайинлади. Улар ишни хўжалик чорва моллари зотини яхшилашдан бошладилар. Йил давомида 100 бош қора-ола зотли ғунажинлар сотиб олинди. Фермада боқилаётган 550 бош қорамолнинг, айниқса сигирларнинг зоти яхшиланди. Бу эса ўз навбатида чорвачилик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш ва тайёрлаш режаларининг бажарилишига ҳам жиддий таъсир кўрсатди. Хўжалик сут, гўшт, тухум, жун ва бошқа маҳсулотлар сотиш режасини муддатидан илгари бажаришга эришди.

* * *

Ҳозирги пайтда кишиларни ижтимоий муҳофаза этиш, уларни моддий жиҳатдан қўллаб қувватлаш хўжалик раҳбарияти фаолиятида асосий ўрин тутмоқда.

— Биз республика Президенти фармонини бажара бориб кейинги йилда 467 хонадонга уй-жой қуриб олишлари учун 75,3 гектар ер ажратиб берган эдик, — деб ҳикоясида давом этди бошқарув раиси Солижон Мансуров. — Бу экин майдонлари ҳисоб-китобли бўлиб қолган районимиз шароитида катта ер ҳисобланади. Кишилар уй-жой қуришга киришдилар. Бироқ аҳолининг ярмидан кўпроқ қисми ёғоч-тахта, шифер қимматлашиб кетгани ва сотувга чиқарилмаётганлиги сабабли қийин аҳволга тушиб қолди. Хўжалик бошқаруви мушкул аҳволдан чиқишнинг йўлини излаяпти. Қишлоқда ғишт заводи, тахта тиладиган ва эшик-ром тайёрлайдиган цех қуриб ишга туширилди. Бу корхоналарнинг маҳсулотлари нисбатан арзон нархларда ҳамқишлоқларимизга сотилаяпти. Биз шу тариқа янги уй қураётган аҳолининг мушкулини бироз бўлсада осонлаштиришга эришаяпмиз.

Ўтган йили 111 гектар майдонга буғдой сочиб, йиғиштириб олинган 537 тонна ҳосилнинг асосий қисми хўжалик аъзолари ўртасида тақсимлаб берилди. Бу йил дон етиштиришни янада кўпайтириш ва аҳолини буғдой билан етарли миқдорда таъминлаш режалари изчил амалга оширилаётир. Бошқарув кам даромадли оилаларни ўз муҳофазасига олган. Хўжаликда боқувчисини йўқотган оилалар, нафақахўр, оз маош оладиган ва қийин иқтисодий аҳволга тушиб қолган хўжалик аъзолари алоҳида эътиборда тутилаяпти. Наврўз байрамида уларга пул, кийим-кечак, уй-рўзғор буюмлари тарқатилди.

Хўжалик ўтган йили бурноғи йилдагига нисбатан бир неча баравар кўп даромад олди. Етиштирилган пахта ҳосилнинг 15 фоизи ва режадан ортиқча топширилган ҳосилдан олинадиган тола сотилгач, иқтисодий фойда яна ҳам кўпаяди. Булар эса янада ҳалол меҳнат қилишга, мўл ҳосил етиштиришга асосдир.

Баҳор деҳқонни далага чорлаяпти. Мўл ҳосилни кўзлаётган Шаҳрихон районидаги «Шарқ юлдузи» жамоа хўжалиги аъзолари ҳам ёппасига қадрдон далага отландилар. Ҳамма жойда экиш-тикишга пухта тайёргарлик кўрилаяпти. Қиш фаслида ариқ-зовурлар қазилиб, тозалаб қўйилди. Ижарачи деҳқонлар экиш олдидан ерни тўйдириш мақсадида дала бошига етарли миқдорда маҳаллий ўғит чиқаришди. Техника эса созланган. Хўжалик аъзоларининг бу йилги режалари ниҳоятда катта. Пахтакорлар ҳар гектар ердан 35 центнердан оқ олтин етиштиришмоқчи. Сабзавоткор, боғбон ва чорвадорлар ҳам ўтган йилдагига қараганда маҳсулот кўп бўлади, деб белни маҳкам боғламоқдалар. Деҳқоннинг эса гапи гап, нияти холис. Зеро, халқимиз уларга «Деҳқонки уруғ сочар, эл ризқининг эшигин очар», деб юксак баҳо берган. Ҳа, бугун ризқ-рўзимиз калити ана шу мард деҳқонларнинг қўлида.

Рафиқ ТУРСУНОВ.

Тажриба, таҳлил, таклиф

АЛМАШЛАБ ЭКИШНИНГ ЯНГИ ТИЗИМИ

Ўзбекистонимиз мустақиллиги олдимизга биринчи навбатда халқимизни тўла-тўкис озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаш масаласини қўйди. Бунинг учун пахта билан бир қаторда дон, чорва ва парранда маҳсулотларини кўп миқдорда етиштириш талаб этилади, бу ўз навбатида «Ўзбекистон хўжаликларида пахта-беда алмашлаб экишни ўзлаштириш ва амалга ошириш бўйича тавсия»ларга асосли ўзгартишлар киритишни тақозо этади.

Собиқ Иттифоқ даврида республикамиз пахта ўлкасига айланганлиги сабабли ишлаб чиқаришда ҳам, илмий изланишларда ҳам ғаллачилик иккинчи даражали тармоқ ҳисобланди. Сабзавот, картошка ва бошқа экинларга кам эътибор берилди.

Ҳақиқий деҳқон ернинг бир танобини ҳам бекор қўймайди. Халқини керакли озиқ-овқат, халқ хўжалигини хом ашё билан таъминлаш, тупроқ унумдорлиги ва маҳсулдорлигини ошириш иштиёқида бўлади. Республикамиз кўпчилик вилоятларидаги ўртача фойдали ҳарорат йиғиндиси йил давомида 1500 даражага етади. Бу ердан йил давомида самарали, муқобил ҳосил олиш имконини беради.

Айни пайтда Ўзбекистон аҳолисини дон маҳсулотлари билан таъминлаш энг долзарб масала бўлиб турибди. Ҳозир ҳар бир киши ҳисобига бор-йўғи 80 килограмм дон етиштирилмоқда. Талаб эса ўртача 300 килограмм. Етишмаётган миқдор катта маблағ ҳисобига четдан келтирилаяпти.

Республикамиз шароитида ғалладан мўл ҳосил олиш учун дон экинларини ғўза билан алмашлаб экиш талаб этилади. Бундай усул ўз навбатида тупроқ унумдорлигини ошириш, далада бегона ўтлар миқдорини камайтириш ва тупроқда касаллик қўзғатувчи замбуруғларни йўқотишга хизмат қилади. Шунингдек, ғалладан мўл ҳосил етиштирилади.

Ўзбекистон пахтачилик илмий-тадқиқот институти (илгариги СоюзНИХИ)нинг кўп йиллик тажрибалари ғўза-ғалла алмашлаб экишнинг бир қанча афзалликларга эга эканлигини кўрсатди. Бундай усул фақат тупроқнинг агрокимёвий ҳолатини яхшилабгина қолмай, балки унинг оғирлигини камайтиради ва сув ўтказиш хусусиятини оширади. Дон экинлари, айниқса, унинг бошоқли турлари тупроқда кўплаб майда илдиз, сомон қолдиқларини қолдиради. Улар ер ҳайдалгандан кейин чириб, чириндй миқдорини кўпайтиради. Микроорганзмларнинг ҳаёт кечиришига ва кўпайишига имкон яратади.

Натижада тупроқнинг физик, кимёвий биологик хоссалари яхшиланади. Демак, ғалла келгуси экинлар учун яхши агробиологик шароит яратадиган ўтмишдош бўла олади.

Бундан ташқари дон экинларининг етилиш даври қисқа бўлганлиги улардан бир йилда икки марта ҳосил олиш имкониятини беради. «Пахта» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмасининг Бухоро бўлими ўтказган тажриба шўрланишга мойил бўлган тупроқли майдонларда бир даладан йил давомида икки марта ҳосил олиш мумкинлигини исботлади. Кузги арпадан гектарига 49,6 центнер, ундан кейин етиштирилган маккажўхоридан гектарига 81,5 центнер дон, жами 131,1 центнер ҳосил олинди. Кузги арпа, маккажўхори етиштириш мобайнида ҳар гектар ердан 110,4—114,8 центнер илдиз ва ўсимлик қолдиқлари йиғилиши кузатилди. Шунингдек, тупроқнинг агротехник, агробиологик хоссалари яхшиланиб, унинг таркибидаги майда доначаларининг камайиши кузатилди. Бундай ижобий ўзгариш республикамизнинг бошқа жойларида ҳам қайд этилди.

Дон экинларини кўпайтиришнинг яна бир усулларидан бири бедани август, сентябрь, ойларининг биринчи ярмида асосан ғалла, маккажўхори, эртаги сабзавот ва картошкадан кейин экиш ҳисобланади. Бу қоида Фарғона водийсининг айрим хўжаликларида кенг оммалашган.

Хўш, бу усул қандай афзалликларга эга? Ўзбекистон пахтачилик илмий-тадқиқот институтининг тажрибаларига кўра беда маккажўхори билан бирга баҳорда экилганда (назорат вариантида) унинг ҳосили ўртача уч йилда 266,8 центнер, маккажўхори эса 589,4 центнерни ташкил қилди.

Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, бедани август — сентябрь ойларининг биринчи ярмида экиш ҳисобига 20 центнер дон ҳосили, 70—80 центнер сомон олинди.

Янги бедани ғалла экинлари билан қўшиб экиш шундай ҳолда экилганига нисбатан фақат юқори агробиологик кўрсаткич бермай, балки гектарига 30 ва ундан ортиқ центнер қўшимча дон олиш имкониятини яратади. Бедага буғдой қўшиб экиш дон ҳосили миқдорининг кескин ошишига хизмат қилади. Бу айниқса, вилт билан кучли зарарланган майдонларда кўп самара беради. Сабаби бир йилда дон, беда, яъни икки тур экиннинг парваришланиши тупроқ агроэкологик муҳитини кескин ўзгаришига, вилт замбуруғи ва бошқа зараркунандаларнинг кескин камайишига ёрдам беради.

Шунинг учун ҳам дон ва экинларнинг касалликка чалиниши муаммоларини ечиш учун беда уруғини август-сентябрь ойларида ерга сепиш алоҳида ўрин тутади. Агарда дала пахтадан кейин келгуси йил маккажўхори ва жўхорига мўлжалланган бўлса, бегона ўтлардан тоза майдонлардаги ғўзалар орасига ҳосил тўлиқ йиғиштириб олингандан кейин иқлимга мос келадиган ғалла экинларини экиш мумкин. Шунингдек, ҳосил икки маротаба машинада ва тўкилганлари қўлда йиғиштириб олингандан кейин ўсиб турган ғўза орасига «Рум» мосламаси ёрдамида кузги ғалла уруғлигининг ташланиши ҳам дон етиштириш ҳажмини ошишига хизмат қилади. Бу тадбирни 1 сентябрдан 15 октябргача амалга ошириш мумкин. Олдиндан қатор оралари иложи борича кенг қамровда культивация қилинади. Уруғларни культивациядан кейин сепиб, бир вақтнинг ўзида суғориш учун эгатлар олинади.

Кўп йиллик тажрибаларга кўра, ўсиб турган ғўза орасига экилган дон экинлари ниҳоллари октябрь ойининг охирларида униб чиқади. Кўпчилик вилоятларда бу пайтда уларнинг ўсиши учун иссиқлик ва ёруғлик етарли даражада бўлиб, ниҳоллар асосан оммавий тупланишда қишловга кирадилар. Жанубий вилоятларда эса майсалар қиши билан ривожланади. Юқорида келтирилган илмий маълумотлардан кўриниб турибдики, пахта етиштириш тизимида ғалла, дон экинлари салмоғининг оширилиши тупроқнинг агробиологик хусусиятларига ижобий таъсир кўрсатади.

Хўш, дон экинларини алмашлаб экишга эски схемаларни бузмасдан, дала сонини ўзгартирмасдан қандай ўзгартириш киритиш мумкин, деган савол туғилади. Янги схемалар ғўза майдонининг 50 фоиздан 70 фоизгача бўлишини таъмин этади. Масалан, бир хўжаликда алмашлаб экиш звеноси 6, 8, 9 ёки 10 далали бўлиши мумкин. Ғалладан кейин тупроқ чириндиси (гумус) балансини сақлаб туриш ва уни ошириш ҳамда пахтадан юқори ҳосил олиш учун шудгорлашдан олдин 10—15 тонна гўнг бериш лозим. Бу ҳар бир хўжаликда алмашлаб экишни тўла жорий этиш, шу билан бирга буғдой, арпа, шоли, беда, ғўза ва ҳатто сабзавот экинларини ҳам алмашлаб экишда қўллаш имконини беради.

Тавсия этилаётган янги тизимнинг энг муҳим томони шундаки, ҳар бир хўжаликда ҳозир амалга оширилаётган алмашлаб экишдаги тизимлар сони, даласини илгаригича қолдириш имконини яратади. Ҳамма тизимларда ҳам ғўза даласи сони кўп бўлиб, сабзавот, полиз экинлари салмоғи оз бўлади. Қолган асосий майдон эса ғалла учун ажратилади.

Ҳозирги кунда хўжаликларда жорий этилаётган алмашлаб экиш тизимида ғўза салмоғи 64, беда 20, сабзавот-полиз, картошка экинлари 3, ғалла 5 ва бошқа экинлар 8 фоизни ташкил этади. Янги тизимларга ўтишда эса ғўза 60, беда 20 ва бошқа экинлар аввалги миқдорда қолдирилиб, сабзавот-полиз, картошка экинлари пахта комплексида 2 фоиз атрофида бўлиши керак. Қисқартирилган майдонлар ҳисобига ғалла экинлари салмоғи 10 фоиздан кам бўлмаслиги лозим. Бу ишларни амалга оширишда «Узгипрозем» институти мутасадди идора ҳисобланади.

Шуни ёддан чиқармаслигимиз керакки, юртимизни табиий, тупроқ шароити кузги ғалла экинларига жуда мос. Табиатнинг ана шу инъомидан тўлиқ фойдаланишимиз лозим. Шу билан бирга ҳамма ерда баҳорги ғалла экинларидан сифатли ва мўл ҳосил олишга етарли замин яратайлик. Ана шунда халқимиз фаровонлиги янада яхшиланади.

Ж. ҚЎЧҚОРОВ,
Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалиги вазирининг биринчи ўринбосари.
Ш. ИБРОҲИМОВ,
Ўзбекистон пахтачилик илмий-тадқиқот институти директори.

Зубайдулла Усмонов Самарқанд вилояти Челак шаҳридаги пахта тозалаш корхонасида 7 йилдан буён созловчи бўлиб ишлайди. У мавжуд техникани сифатли таъмирламоқда.

СУРАТДА: З. Усмонов.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ олган сурат.

МЕҲНАТКАШ МЕҲР АРДОҒИДА

Мураккаб даврда яшаяпмиз. Юз бераётган қийинчиликлар ҳеч кимни аямаяпти. Иқтисодий етишмовчиликлар раҳбарда ўз ишига янада масъулият билан ёндашишни талаб этмоқда. Меҳнаткашларни ҳар томонлама ижтимоий ҳимоя қилиш борасида «Каттакўрпа» қишлоқ Кенгашимизда бир қатор ишлар амалга оширилмоқда. Ҳудудимиздаги 16 та қишлоқда яшайдиган 13 мингдан ортиқ аҳолининг ҳаёти, турмуши, яшаш тарзи имкон даражасида ҳимояга олинган. Аммо пулнинг қадрсизланиши, нарх-навонинг ошиши, тақчиллик ҳар қадамда сезилмоқда. Очиғини айтганда жамоа хўжалигида меҳнат қилаётганларнинг барчасини озиқ-овқат маҳсулотлари билан тўлиқ таъминлай олмаяпмиз. Аммо қўл қовуштириб ўтирганимиз ҳам йўқ. Фойда келтирадиган кичик корхоналар қуриб, аҳоли турмуш даражасини яхшилаш учун шароит яратмоқдамиз. 26 та мойжувоз, 2 та тегирмон меҳнаткашлар корига ярамоқда. Қишлоқ оқсоқоллари ва халқ ноиблари биргаликда ҳаракат қилиб, меҳнаткашлар турмушини яхшилаш борасида ибратли ишларни амалга ошираяптилар. Вилоят, район Кенгаши ва қишлоқ кенгашига сайланган 32 нафар ноибларимиз халқ билан бамаслаҳат иш олиб бораяптилар.

Келажагимиз бунёдкорлари бўлган ёш авлоднинг ҳаёти ва фаолияти ҳам қишлоқ кенгаши ҳамда жамоа хўжалиги бошқарувининг диққат-марказида. Айни пайтда 8 та мактаб ва 3 та болалар боғчаси фарзандларимиз ихтиёрида. Билим даргоҳларида меҳнаткашларнинг 3400 нафардан ортиқ фарзандлари таълим-тарбия олмоқдалар. Қобилжон Узоқов номли ҳунар-техника билим юртида қишлоқ ёшлари турли касбларни ўрганмоқдалар. Билим юртини тугаллаган ёшларнинг аксарияти ўз соҳалари бўйича жамоа хўжалигимизда иш билан таъминланадилар.

Кези келганда шуни таъкидлаш лозимки, Самарқанд вилояти Кенгаши ноиби, «Зарафшон» жамоа хўжалиги бошқаруви раиси Номоз Гадоев хўжаликдаги хотин-қизларнинг турмуш шароитларини яхшилаш учун ҳамиша ғамхўрлик қилмоқда. Бу ишда район зиёлилар илмий-маърифий уюшмаси бизга яқиндан ёрдам бермоқда. Айни пайтда тикув машиналари келтириш учун уюшма масъул котиби Исматулла Умаров билан шартнома туздик. Тикувчилик цехига бевосита район илмий-маърифий уюшмаси ҳомийлик қилиб, уни маблағ ва хом ашё билан таъминлашни ҳам ўз зиммасига олди. «Абулқосим» ва «Каттакўрпа» қишлоқларининг юзлаб аёллари иш билан таъминланадилар.

Халқимизда «Ватан маҳалладан бошланади», — деган ибора бор. Бу бежиз айтилмаган. Маҳалла — чинакам тарбия ўчоғи. Шунинг учун ҳам миллий қадриятларни тиклаш ва қадимий урф-одатларни ўтказишда маҳалла қўмиталарига, уларнинг раисларига таянамиз. Қишлоқ Шўроси ҳудудида 13 та маҳалла қўмитаси бўлиб, улар ўз режа ва дастурларига эга. «Баланд чордара» маҳалласи қўмитаси раиси Убайдилло Ҳакимов, «Мулла кичкина» маҳалласи қўмитаси раиси Зойир Содиқов, «Зарқўрғон» маҳалласи қўмитаси раиси Ҳусан Очиловлар бошқараётган маҳалла қўмиталари ибратли ишларни амалга ошираяптилар. Тўй-ҳашамлар, мазмунли, маракалар-маросимларнинг кам чиқим ўтишини таъминлашда улар бошқош. Маҳалла қўмиталарининг ғамхўрлиги билан қишлоқ Шўроси ҳудудидаги ногиронларга, кам даромадли оилаларга, боқувчисини йўқотган оилаларга маҳалла жамғармасидан хайрия ёрдамлари уюштирилмоқда. Қишлоқлардаги файзли хонадонлар билан фахрланамиз. Баҳром Қурбонов, Зариф Турсунов, Фазилат Шукурова, Мукаррам Халиловаларнинг оиласи қишлоқ Кенгашимиздаги аҳил, саранжом-саришта хонадонлардан бўлиб, кўпчилик ибрат олса арзийди.

Ўлкамизда Наврўз кенг нишонланди. Миллий байрамимизга ҳар томонлама пухта тайёргарлик кўрилганди. Хўжа Абдураҳмон Ота номидаги қабристонни ободонлаштириш ишлари олиб берилди. Қабристон атрофларини тартибга келтириш, кўчатлар экиш диққат-марказимизда турди. 1785—1861 йилларда яшаб ижод қилган каттақўрғонлик Абулқосим ўғли Муҳаммад Шариф Шафқий мақбарасини зиёрат қилгани улуғ айём кунлари турли жойлардан одамлар келишди. Шунинг учун мақбараларни таъмирлаш ва атрофини ободонлаштиришга алоҳида эътибор берилди. Бу ишга бевосита район ҳокимлиги ҳам эътиборни қаратди. Шунингдек, Наврўз байрами кунларида «Зарафшон» қишлоқ тиббий хизмат шоҳобчаси ҳам ишга тушди.

Меҳнаткашларни ижтимоий ҳимоя қилиш, турмуш шароитларини яхшилаш ниятида 4 та қишлоқ аҳолиси табиий газ билан таъминланди, 7 та қишлоққа эса тоза ичимлик сув келтирилди. Бу республикамиз Президентининг қишлоқ аҳолисини ичимлик сув ва табиий газ билан таъминлашни яхшилашга қаратилган тадбирлари изчил амалга оширилаётганлигини кўрсатади. Мақсадимиз қишлоқ халқининг турмушини яхшилаб, фаровонлигини ошириш.

Ҳамма нарсанинг давоси меҳнат. Бунга кўп марта ишонч ҳосил қилганман. Бир неча йил хўжаликда пахтачилик бригадасига раҳбарлик қилдим. Жамоамиз аъзоларининг меҳр-оқибати, жипслиги, меҳнатга виждонон муносабати туфайли эл-юртга танилдик, 20 йилдан ортиқ иш тажрибамда синадимки, фақат аҳиллик, бирлик бўлган жойда муваффақиятга эришиш мумкин экан. Дастлаб иш бошлаганимда бригадамизда зўрға 19 центнердан ҳосил олинарди. Ҳалол ва тадбиркорлик билан ишлаб, ҳосилдорликни 43 центнерга етказдик. «Ҳурмат» ордени ва бир неча медаллар билан тақдирландим. Ишдан ажралмаган ҳолда Самарқанд қишлоқ хўжалик олий билимгоҳининг агрономлик куллиётини тугалладим. Турмушимдан мамнунман. Фарзандларимни ҳам меҳнатсевар қилиб тарбиялаяпман. Бир сўз билан айтганда ҳар ким бахтли тақдирини фақат ҳалол меҳнат, камтаринлик ва виждонан ишлагандагина яратади.

Кези келганда шуни ҳам айтиш кераки, ҳозир айрим ёшлар жисмоний меҳнатдан бўйин товлаб, текин даромад ортидан қувадилар. Бунинг охири вой. Тилагим мустақил республикамизнинг ҳар бир ёш фуқароси мустақилликни мустаҳкамлаши учун кексаларимиз ўгитларига амал қилиб, меҳнатга бўлган муносабатларини ўзгартиришлари лозим. Шундагина халқимизнинг турмуш фаровонлиги яхшиланиб, кўзланган мақсадга эришилади.

Рисолат МАРДОНОВА,
Каттақўрғон районидаги «Каттакўрпа» қишлоқ Кенгаши раисаси.

Пиллачилик

СИФАТ—БОШ МЕЗОН

Ипак қуртини боқишга тайёргарлик ишларини авж олдириш вақти етди. Бу йил 500 минг қути ипак қуртини боқиш мўлжалланмоқда. Ана шундай катта ҳажмдаги ипак қуртини боқиш учун ҳамма жамоа ва давлат хўжаликларида пухта тайёргарлик ишларини олиб бориш талаб этилади. Масалан, ипак қуртини жонлантириш мақсадида 6300 та инкубатория ажратилиши ва жиҳозланиши, парваришлаш учун 10.100 та бригадалар ва 505 мингдан кўпроқ қурт боқувчилар тайинланиши керак.

Мавсум яқинлашаётганлигига қарамай айрим вилоятларда бу муҳим ишга етарли эътибор бермаяптилар. Масалан, Қашқадарё ва Навоий вилоятларида керакли инкубаториянинг 32—33 фоизи ажратилган. Инкубистлар ва бригада бошлиқларини белгилаш ҳам суст. Сурхондарё ва Тошкент вилоятларида қурт боқувчиларнинг эндигина 27—28 фоизи белгиланган.

Жумҳуриятимиз пиллачилиги озуқа негизини хўжаликлардаги мавжуд 44,6 минг гектар тутзор ва 250 миллиондан кўпроқ якка тутлар ташкил қилади. Ўз-ўзидан маълумки, озуқа ҳақида қайғурмай туриб, пилладан юқори ҳосил олиб бўлмайди. Тут барги ҳосилини ва сифатини яхшилаш учун эса тут дарахтлари парваришини ўз вақтида сифатли ўтказиш талаб этилади. Айни шу кеча-кундузда тутзор ораларини ҳайдаш, ўғит бериш ва суғориш барг ҳосилининг кўпайишига яхши таъсир кўрсатади. Тўғри, бу йил ёғингарчилик мўл бўлмоқда, лекин шуни эсдан чиқармаслик керакки, тут дарахти илдизининг асосий қисми 1—1,5 метр чуқурликда жойлашган. Шунинг учун уни қондириб суғориш керак.

Жойлардан олинган маълумотларга қараганда ҳамма ерда ҳам тут дарахтларига ишлов бериш бирдек эмаслиги яққол кўзга ташланади. Масалан, Андижон вилоятида тутзорларнинг 12 фоизи ҳайдалган, 6—10 фоизи ўғитланган, холос. Ўғитлаш Жиззах, Қашқадарё ва Навоий вилоятларида ҳам орқада. Пиллачилик озуқа негизини мустаҳкамлаш мақсадида бу йил баҳор ойларида жумҳуриятимиз бўйича 25 миллион тупдан кўпроқ тут кўчати экилиши лозим. Шу кунгача 9 миллионга яқини экилди, яъни топшириқнинг учдан бири бажарилди. Хўжаликлар баҳорнинг ҳар бир қулай кунидан фойдаланиб, экишни жадаллаштиришлари жоиз.

Маълумки, Ўзбекистон Вазирлар Маҳкамасининг шу йил 19 февралда «Пилла тайёрлаш ҳажмини ўзгартириш ва унга эркин нарх белгилаш тўғрисида»ги қарори чиққан эди. Унга асосан пилла етиштириш жараёнини такомиллаштириш, пилла етиштирувчиларнинг моддий манфаатдорлигини ошириш мақсадида 1993 йилги ҳосилдан бошлаб пилла қурти ва хом ашёни сотиш ва олиш шартнома асосида эркин нархда олиб бориладиган бўлди. Албатта эркин нарх маҳсулот сифатига қараб белгиланади. Пилла сифати қанчалик яхши бўлса, нархи ҳам шунча юқори бўлади. Демак, ҳукуматимизнинг бу қарори пилла сифатини яхшилашга қаратилгандир. Қишлоқ хўжалиги вазирлигининг пилла етиштириш бирлашмаси мутахассислари пилла етиштирувчилар харажатларини ҳисобга олган ҳолда тахминий шартномавий нархлар жадвалини тузишди. Мазкур жадвалга асосан бир килограмм пилла нархи:

Олий нав	—500 сўм
I нав	—450 сўм
II нав	—370 сўм
III нав	—300 сўм
Навларнинг ўртача нархи	—370 сўм
Сифати паст пилла	—270 сўм
Навсиз пилла	— 10 сўм
Қорапочоқ	—3 сўм

Нарх навлар орасидаги фарқ миқдорига қараб кўпайиши ёки камайиши мумкин. Олий нав билан III нав орасида 200 сўм фарқ бор. Бу албатта пиллачиларни ҳосил сифатини яхшилашга рағбатлантиради.

Бундан ташқари Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалиги вазирлиги ва енгил саноат моллари ишлаб чиқарадиган Ўзбекистон давлат уюшмасининг 1993 йил 12 мартдаги 95/62 сонли буйруғига асосан пилла топширувчи оилаларни иқтисодий рағбатлантириш мақсадида қуруқ пилладан чиқадиган ипак миқдорининг меъёридан ортиқчаси ҳисобга олинадиган фойданинг 55 фоизи пиллакорларга қайтарилади. Хом ашё сифатини яхшилаш ва пиллачиларнинг моддий манфаатларини янада оширишга қаратилган бундай тадбирлар албатта ўз самарасини кўрсатади.

А. АЛИЖОНОВ,
Республика пилла етиштириш бирлашмаси бош директори муовини.

ЭЪТИРОФ

Тадбиркор ва талабчан раҳбар — халқнинг бахти. У элга қайишиб, дарду қувончларига шерик бўлиб иш олиб борса, жамоани самарали бошқариши, хўжалик иқтисодини юқори поғоналарга кўтариши мумкин. Ҳа, раҳбарда гап кўп. Матназар ака Камолов ана шундай раҳбар сирасига киради десак, биз асло хато қилмаймиз.

«Ленинизм» — Беруний районидаги қолоқ жамоа хўжаликларидан бири эди. У давлатдан анча-мунча қарздор, жамоа аъзоларининг кайфияти шунга яраша эди. 1984 йили мазкур хўжаликка М. Камолов раис этиб сайланди. Халқимизда «Кўз қўрқоқ, қўл ботир», деган ҳикматли гап бор. Раис шу мақолни дилига тугиб, элининг манфаатларини кўзлаб иш бошлади. Таъбир жоиз бўлса, «енг шимарилди».

Аввало у одамлар қалбига йўл излади, улар билан бир даврага кириб суҳбатлашди, ҳамкасбларининг жўяли ва ҳаётий гапларига қулоқ тутди, мавридини топиб, ўзининг ҳам фикр ва ниятларини ўртада баҳам кўрди. «Иқтисодиёт — биринчи муаммо, — деди у. — Биз ишни даставвал уни ўнглашдан бошламоғимиз керак. Иқтисод яхши бўлса, ҳаммаси ўз-ўзидан ўнгланиб кетади. Халқнинг яшаш тарзи яхшиланади. Қишлоқни ободонлаштириш, газ-водопровод қувурлари ўтказиш, жамоа аъзоларимизнинг турмуш даражасини кўтариш — буларнинг ҳаммаси иқтисодиёт билан боғлиқ».

Яхши гапга ҳамиша фаришта омин айтади. Ишлар аста-секин юришиб, кенг кўламдаги тадбирлар амалга оширила бошланди. Энг муҳими, ҳар қарич ердан унумли фойдаланишга, маҳсулотлар турини ва салмоғини кўпайтиришга эътибор берилди. Ерларнинг шўрини ювишга ва шу ҳисобидан ҳосилдорликни оширишга саъй-ҳаракат йўналтирилди. Хўжаликнинг ҳар бир аъзоси умум ишдан четда қолмади. Бу — Матназар ака Камоловнинг камолот пиллапояларига биринчи қутлуғ қадами эди.

Хўжалик юксалиш томон юз бурди. Режалар йилдан-йилга уддалана борди. Демак, хўжалик хазинаси ҳам, меҳнаткашлар ҳам иқтисодий жиҳатдан бақувватлашди. Қишлоқларни ободонлаштириш ва бошқа хайрли ишлар авж олиб кетди. Бу барчага қувонч бахш этди.

Аммо 1989 йилда М. Камолов район деҳқончилик-саноат уюшмасига раис этиб тайинланди-ю, «Ленинизм» жамоа хўжалиги кўрсаткичлари бирдан пасайиб кетди. Ҳамқишлоқларига Матназаров аканинг қадри тезда билинди. Кейинги раҳбарнинг уқувсизлиги, одамлар билан тил топиша олмаганлиги кўп нарсаға путур етказди. Ҳар ким ўз аравасини ўзи торта бошлади. Баъзи хайрли ишлар тўхтаб қолди. Бу ҳол айниқса хонадонларни газлаштириш ишларида билинди-қолди. Фермада ночор аҳвол юзага келди. Қорамоллар сони камайди. Ҳамма жойда илгари кетиш ўрнига депсиниш юз берди. Бунинг оқибати эса кўзгудагидек аён.

Кейинги уч йил ичида хўжалик раҳбарлари орқа-ўнгига қарамасдан, чуқур ва теран мушоҳада юритмасдан айрим хатоларга йўл қўйишди. 500 гектар атрофидаги ерни бошқа ташкилотларга бериб юборишди. Экин майдонлари қисқардими, бас, маҳсулот етиштириш ҳажми ҳам камаяди, албатта. Шундай ҳам бўлди. Натижада хўжалик иқтисодиётига бу ҳол салбий таъсир кўрсатди. Яна қолоқлик ботқоғига қараб силжиш рўй берди. Хўжалик давлатдан яна қарздор бўлиб қолди...

Бу пайтга келиб хўжалик жамоа аъзоларининг сабр косаси тўлиб-тошган эди. Деҳқонлар «Аввалги раисимизни қайтариб беринглар», дея ҳокимиятга бир неча марта талаб қўйдилар. Халқ амри вожиб. У ким нимага қодирлигини билади. Матназар ака Камолов халқнинг ишончига ва ҳурматига сазовор раҳбар эмасми, юқоридаги талаб беўрин эмасди.

Элнинг ҳаққоний талаби инобатга олинди. 1992 йил май ойининг охирларида Матназар ака яна қадрдон хўжалигига раис этиб сайланди. Шу билан бирга жамоа аъзоларининг қувончи ҳам бирга қайтди. Янги раис бу ерда иш бошлаганда барча имкониятлар аллақачон бой бериб бўлинган эди. Ишлар ўлда-жўлда, бажарилган ишлар ҳам сифатсиз, чала-ярим. Тағин раҳбарнинг тадбиркорлиги қўл келди. Экиш-тикиш ва қайта уруғ қадаш ишлари июнь ойининг ўрталаригача чўзилиб кетди. «Эзгуликнинг кечи йўқ». Барча ана шу эзгу ниятда яратганнинг ўзидан мадад сўраб, ишга киришдилар. Яхши ният — ёрти мол. Уни бутун қилиш учун ҳам фақат меҳнат ва фидоийлик бўлса, бас!

— 1992 йили рости ғоят мушкул бўлди, — дейди раис. — Об-ҳаво қийинчиликларини рўкач қилмоқчи эмасмиз. Йил деҳқонлар учун оғир келганлигини таъкидлаб қўймоқчиман, холос. Ғўза ўсиш ва ҳосил тўплаш даврида мўлжалдагидан кам ҳарорат олди. Экин ривожланиши қарийб бир ойга кечикди. Бу етмагандек пайкаллардаги ҳосилни одатдагидан 12—15 кун олдин совуқ уриши оқибатида 5—6 тагача кўсак пишмай қолди. Кўп ҳосил йўқотилди.

Шундай шароитда ҳам хўжалик аъзолари тушкунликка тушишмади. Районда биринчи бўлиб Содиқ Бобожонов бригадаси пахта тайёрлаш йиллик режасини ошиғи билан адо этди. Маррани 135 фоизга бажарди. Ёқуббой Ҳасанов бошлиқ бригадада ҳам режадагидан 15 фоиз кўп ҳосил йиғиб олинди.

Тажриба ҳамиша қўл келиши, ҳосилдорликка ҳам, даромадга ҳам барака қўшиши ҳеч кимга сир эмас. Матназар ака шундан кўнглида ифтихор туйғусини туйди. Йил охирида пудратчи оилалар мўмай даромад олишди. Камол Ортиқов ва Раимбой Боймоқов оила аъзолари 230 мингдан 378 минг сўмгача даромад қилишиб, йилни манфаатдорлик билан якунлашди. Пахтачиликдан ташқари бошқа тармоқларда ҳам натижа ёмон бўлмади. Маккажўхорикор Йўлдош Ўтаганов 40 минг сўм атрофида даромад олиб, ҳаракатда — баракат борлигини исботлади. Хўжаликда беда экиб, ундан 100 минг сўмгача фойда кўрган озуқакорлар ҳам кўплаб топилади.

Бу ерда 17 та деҳқон хўжалиги фаолият кўрсатмоқда. Улар эл дастурхонини гўшт, сут ва бошқа чорвачилик маҳсулотлари билан имкон даражасида тўлдиришга улуш қўшишаяпти. «Нива» деҳқон хўжалиги бу борада ташаббусни қўлга олмоқда. Шу жамоанинг аъзоси Эдуард Ким йил бошиданоқ 10 тонна гўшт топшириб, белгиланган режанинг учдан бир қисмини адо этиб қўйди.

Биз қаерда бўлмайлик, жамоа бошқарувининг раҳбари ҳақида илиқ гаплар эшитдик. Матназар акаға эл эҳтироми чексиз.

— Хўжаликни оёққа турғазиш учун Матназар оға жон куйдириб меҳнат қилаяпти, — дейди Беруний райони ҳокими М. Сафоев. — У киши эътиқоди устивор эл фарзанди. Иқтисодни яхшилаш учун маҳсулотлар турини ҳам, ҳажмини ҳам оширишга интилаяпти. Тадбиркорлиги шундаки, қисқа давр ичида ўзи бошқараётган хўжаликни ижобий томонга йўналтириб юборди. Бундай раҳбарларимизнинг қадрига етиб, ҳурматини жойига қўйишни унутмаслигимиз керак.

— Бу йил жамоамизнинг 40 нафар аъзоси кексалик гаштини суриш учун фахрий дам олишга кузатилди, — дейди меҳнат фахрийси Сафарбой ака Иброҳимов. — Раисимиз барака топсин. Бундай иззат-икромдан бошимиз осмонга етди. Ҳар биримизга сарпо тақдим қилиб, чин дилдан миннатдорчилик изҳор этганда, рости, биз ҳам жамоанинг ҳар бир ишида баҳоли қудрат кўмаклашишга сўз бердик. Одамохун раҳбарнинг эзгу ишларига камарбаста бўлиш — биз учун фахрлидир.

Шу кунларда бир пайтлари тўхтаб қолган хайрли ишлар изчил давом эттирилмоқда. Наврўз байрамигача хонадонларнинг 80 фоизи газлаштирилди. Бу тадбир йил охиригача ижобий якун топади. Сўнгги 14 километр масофадаги қувурларни ётқизиш учун 15 миллион сўм маблағ ажратилди.

Бугина эмас. Енилғи-мойлаш маҳсулотларига айирбошлаш учун 50 тоннадан зиёд томат пастаси, кўплаб миқдорда қовун қоқи тайёрланди. Далага ўғит чиқариш, маҳсулот ва юкларни ташиш ишларининг бир қисми от-аравалар ёрдамида бажарилишига ўтилди. Ёнилғидан тежаб-тергаб фойдаланилмоқда.

— Ҳар бир қарич ердан унумли фойдаланиш биз учун ҳам қарз, ҳам фарз, — дейди суҳбатимиз ниҳоясида М. Камолов. — Охунбобоев участкасидан олинган 250 гектар майдондаги қўшимча ер юз фоиз экишга тайёрлаб қўйилди. 50 гектар янги ер ўзлаштирилди. Ҳар гектар ер ҳисобига 25—30 тоннадан гўнг жамғарилди. Хўжалигимиз экин майдонларининг 80 фоизида шўр ювиш ишлари сифатли ўтказилди.

Дарҳақиқат, Матназар оға Камолов етакчи бўлган жамоа меҳнат аҳли кўкламга астойдил енг шимариб пешвоз чиқишди. Режалар катта. Хўжалик деҳқонлари бу йил биргина пахта хирмонини 3 минг тоннага етказиш учун енг шимариб ишга киришдилар.

Фарҳод МУҲАММАДИЕВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

ТАДБИРКОР— ЭЛГА МАДАДКОР

БИЛИМУ ҲУНАР ПАЙВАСТА

Наврўз шарқона байрам сайлидир. Уни нафақат Ўзбекистонда, балки кўпгина Шарқ халқлари тантанали нишонламоқдалар. Бу муборак шодиёнани ҳар бир қишлоқда шаҳару маҳаллаларда ва ҳар бир жамоада ўтказиш анъанага айланган. Наврўз дилларни қувнатадиган, кишиларни бир-бирига яқинлаштирадиган, меҳр-мурувватга чорлайдиган, покланиш, яшнаш-яшариш айёми ҳамдир.

Бу йилги Йил боши пойтахтнинг Мирзо Улуғбек районидаги 6-ҳунар-техника билим юртида ҳар қачонгидан ўзгача тарзда ўтди. Унга тараддуд кўриш ҳар йилдагидан эрта бошланди. Билим юртининг теварак-атрофлари тартибга солиниб, ободонлаштирилди. Ҳовлига 30 тупдан ортиқ мевали кўчатлар ва 50 туп атиргул ўтқазилди. Бу юмушларни бажаришда жамоанинг ҳар бир аъзоси фаол қатнашди. Шодиёна арафасида устоз мураббийлар ёрдамида ўз маҳалласида донг таратган сумалак тайёрлаш устаси Жумағул Рисметова дошқозонга масаллиқ солиб, олов ёқди. Тантана куни баҳорнинг тансиқ неъмати етилди. Шундан кейин байрам дастурхонига сумалак, қатлама, холвайтар, ош ва бошқа пиширикқлар қўйилди. Билим юртига ташриф буюрган меҳмонлардан тортиб, «Гулистон» маҳалласи фаоллари-ю, қўли гул усталари меҳрибон тарбиячилар ва 250 нафар толибларгача лаззатли таомлардан иштаҳа билан танаввул қилдилар. Хушовоз хонанда, билим юрти ҳаваскорлар гуруҳининг бадиий раҳбари Матмурод Матқурбонов бошчилигидаги санъаткорлар ўз истеъдодларини намойиш этдилар.

6-ҳунар-техника билим юртининг директори Абдукарим Қаюмхўжаев билан суҳбатлашганимизда Наврўздан руҳланиб шундай деди:

— Биласизми, билим масканида Наврўзга тайёргарлик бутун бир март ойи давом этди. Ўқув ва ишлаб чиқариш хоналари байрамона жиҳозланди. Ҳар бир гуруҳда деворий газеталар чиқарилди. Энг чиройли газета учун соврин белгилаб қўйилган. Тарбиявий ишларга жамоамизда кейинги пайтда эътибор ортиб бораяпти. Бунда ўқув ва тарбия ишлари бўйича ўринбосарим Равшан Нуруллаевнинг хизматлари каттадир.

Тантана кунига тараддуд кўришда қўли гул усталар ва моҳир ўқитувчилар Равшан Қодиров, Баҳодир Аҳмаджонов, Ойбек Нуруллаев, Холмат Ашуров, Ҳакима Бекмуҳамедва, Қодир Нурматов, Венера Аҳметова, Маҳкам Зиёмов, Бахтиёр Усмонов ва Эркина Тўлагановалар жонбозлик кўрсатишди. Бу мураббийлар ўқувчиларга ўз касби сирларини ўргатишда ҳам бошқаларга ўрнак бўлаётирлар. Шунингдек, республикамизнинг турли туманларидан келиб, шу масканда билим олаётган Исмоил Набиев, Азамат Ражабов, Аҳмад Зуфаров ва Жамшид Умаров сингари ўқувчилар ҳам фаол иштирок этдилар. Байрам куни 3 та цехимизда тайёрланган буюмлар кўргазмаси ўтказилди. Улар орасида эшик, стол, ойна роми, шкаф, ўқлов ва бошқа хўжалик моллари ҳам бор эди. Улар кўпчиликда қизиқиш уйғотди.

СУРАТДА: билим юрти кўрик-танлови аъзолари кўргазмага қўйиш учун талабалар томонидан тайёрланган рўзғор анжомини кўздан кечиришмоқда.

Муҳаммад АМИН олган сурат.

Шодиёнага тайёргарлик кўриш учун 20 минг сўм ажратилганди. Кўмакка муҳтож ўқувчиларга 100, 200 ва баъзиларига 500 сўмгача ёрдам кўрсатилди. Бундай хайр-эҳсондан ўқувчилар ғоят хурсанд бўлишди. Ёшлар билим юртига келиб ўзлари хоҳлаган ҳунарни ўрганадилар. Бизда ўнга яқин ҳунар турлари бўйича гуруҳлар бор. Республиканинг Сирдарё, Сурхондарё, Самарқанд Жиззах ва Тошкент вилоятларидан келган ўқувчилар таълим ва тарбия олишмоқда. Билим юртимизга хос хусусиятлардан яна бири шуки, Ўзбекистондаги барча ўқув юртларига махсус дастгоҳ тайёрлаб берамиз.

Д. МУРОДОВ.

БОР БЎЛСИН ЯХШИЛИК

Ўлкамизда қалбларга қувонч улашиб, эзгулик ва меҳр-оқибат, дўстлик ва садоқатни тараннум этиб, кишига хушкайфият, заминга чирой бағишлаб, Наврўзи олам кезиб юрибди. Меҳр-мурувватга зор, муҳтож кишиларга уларнинг миллати, насабидан қатъий назар ёрдам бериш, йўқлаш, мадад кўрсатиб руҳларини кўтариш бу байрамнинг энг савобли анъаналаридан.

Дўстлик райони меҳнаткашлари ҳам баҳорни орзиқиш ва катта ҳозирлик билан кутиб олишди. Мана бир ой бўлдики, саноат корхоналари ва қурилиш майдонлари, дала ва боғларда ферма ва хонадонларда байрам шарафига бағишланган тантаналар давом этмоқда. Ҳашарлардан тушган қарийб 204 минг сўм маблағ атоқли давлат арбоби ва ёзувчи Шароф Рашидов жамғармасига ўтказилди. Ташаббускор, ташкилотчи раҳбар Саидилҳом Саидбурҳонов бошчилик қилаётган Дўстлик дон маҳсулотлари корхонаси 50 минг сўм, 9-механизациялашган кўчма колонна 10 минг сўм, районлараро Дўстлик «Сельхозхимия» бирлашмаси 25 минг сўм ва бошқа ташкилот ҳамда корхоналар бу жамғармага баҳоли қудрат маблағ ўтказишди. Наврўз шарафига ўтказилган хайрия ҳашаридан тушган қарийб 216 минг сўм Наврўз фондига тақдим этилди. Жумладан, 11-давлат хўжалиги 85 минг сўм, «Манас» давлат хўжалиги 52 минг сўм, район ички ишлар бўлимининг соқчилик қисми 9.400 сўм, нефть базаси 7 минг сўм, 2-ПМК 2 минг сўм пул ўтказди.

Шунингдек, меҳр-оқибат жамғармасига район тайёрлов идораси 25 минг сўм, «Бахмал» кичик корхонаси 50 минг сўм маблағ ўтказиб, кўпчиликка ибрат бўлишди. Саховатпеша кишилар ҳам қараб туришмаяпти. Қўли очиқ ишбилармонлардан — «Манас» давлат хўжалигидаги Чўтбой Худойбердиев бошлиқ оилавий фермерлар 1992 йилги фойда ҳисобидан совхоз болалар боғчасига 150 минг сўм, масжид қурилиши учун 10 минг сўм, 11-давлат хўжалигидаги Эгамқул Мавлонов бошлиқ фермер хўжалик эса 50 минг сўм маблағни меҳр-шафқат жамғармасига ўтказди.

Наврўз шарафига ўтказилган мустақиллик, тинчлик, меҳр-шафқат ҳашаридан тушган маблағ халқимиз кўз ўнгида қаровчиси йўқ ногиронларга, етим-есирларга, болалар уйларини ободонлаштириш ишларига сарфланди. Халқ нималарга қодир эканини умумхалқ ҳашари яна бир карра исботлади. Битмаётган ишлар шу куни ниҳоясига етказилди. Далага файз кирди. Янгидан боғ-роғлар ташкил этилди. Кўчаю хонадонларимиз обод бўлди. Ишлаб топилган маблағ эзгу ишларга сарфланди. Район меҳр-шафқат жамғармаси ихтиёрига яна кўплаб маблағ келиб тушади.

Наврўз ҳақиқий халқ сайлиги айланди. Ҳар бир хўжалик, корхона, ташкилот, муассаса ўз ҳисобидан ҳашарчиларга бир маҳал иссиқ овқат уюштирди. Бадиий ҳаваскорлик тўгараклари ҳашарчиларга ўз санъатларини намойиш этдилар.

Мустақил Ўзбекистонга Наврўз иккинчи марта ташриф буюрди. У фаровон кунлар томон қўйилган иккинчи қадамдир. Ишончимиз комилки, бу йилги Наврўз юртимизга қут-барака олиб киради, аҳиллигимизни, биродарлигимизни мустаҳкамлайди, бир-биримизга меҳримизни янада оширади. Боғ-роғларимизда, далаларимизда баҳорги юмушлар қизғин олиб борилмоқда. Районимизда 50 гектар янги боғ ташкил этилди. Доварахтларга шакл берилди. Район бўйича меҳр-шафқат фондига 600 минг сўм, болалар боғчасига эса 400 минг сўм, боқувчисини йўқотган оилаларга 400 минг сўм пул ўтказилди.

Аҳрор СУЛТОНОВ,
Республика марказий банкининг Дўстлик район бўлими бошқарувчиси.

ОБ-ҲАВО.

Ҳафтанинг аксарият қисмида Ўзбекистонда иссиқ ва қуруқ ҳаво сақланиб туради. Фақат дастлабки кунлари ва ҳафта охирида баъзи жойларда бироз ёғингарчилик, момақалдироқ бўлиши мумкин. Ҳарорат кечаси 7—12, кундузи 17—22 даража иссиқ. Жанубда кундузи ҳарорат 22—27 даражага кўтарилади. Ёғингарчилик пайти ҳарорат пасайиб 13—18 даража атрофида бўлади.

Риштон район аҳолига маиший хизмат кўрсатиш бошқармасига қарашли кулолчилик цехида ишлаб чиқарилаётган косалар ва гулдонлар барчани мафтун этмоқда. Сопол идишларга жило бераётган Турдиали Дадабоев 50 йилдан буён шу ерда меҳнат қилади. У кўплаб шогирдларни тарбиялаган. Турмуш ўртоғи Инобатхон ҳамда ўғли Таваккал Дадабоевлар у кишининг ёнларида.

СУРАТЛАРДА: Т. Дадабоев ва у киши жило берган чинни идишлар.

Умарали ҚЎШВОҚОВ олган суратлар.

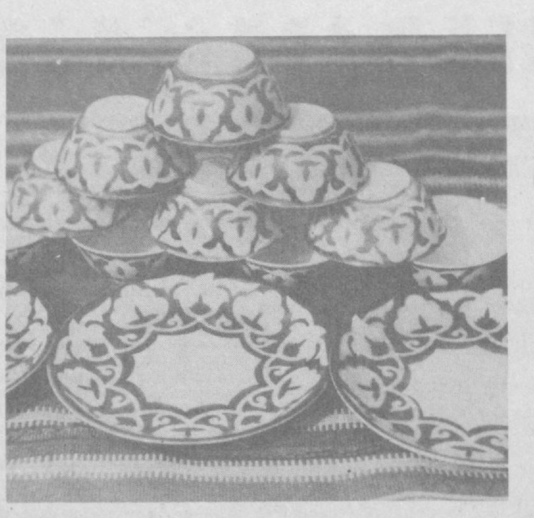

ФИЛ ЙИЛИ

Олтинчи асрнинг иккинчи ярмида Макка шаҳри ва унинг марказидаги Маккатулло ибодатхонаси шуҳрати ошиб кетди. Макка йирик карвон йўли устида бўлганлиги сабабли ҳам катта фойда маскани эди.

Шу сабабли бундай даромаддан фойдаланиш мақсадида Яман ва Эфиопия ҳокими Аброха Макка шаҳрини фатх қилишни орзу қилди. Унинг фикрича, Маккатуллони вайрон қилиб, шаҳарни ўзига қаратиб олса ҳожилар у томонга бормай, ўз юртида қурилган масжидга борадилар ва Маккадан ўтадиган карвондан келадиган даромад ҳам унга тушади. Шу мақсадда 570 йилнинг бошларида Аброха ўзининг тахтини фил устига ўрнатиб, қўшинларини Арабистонга йўналтиради.

Қўшинлар Макка шаҳри яқинига келиб ўрнашадилар ва теварак-атрофдаги халқни талаб, чорваларини тортиб ола бошлайдилар. Ҳоким Аброха эса Маккага одам юбориб, шаҳарнинг энг катта уламосини ўз ҳузурига келишини буюради. Унинг буйруғи ила Макка шаҳрининг уламоси бўлмиш Ҳошим уруғининг бошлиғи Абдулмуталлиб етиб келади. Ҳоким уларга қараб:

— Мен Маккатуллони вайрон қилиб, Макка шаҳрини ўзимга бўйсундирмоқчиман, бунга сен қандай қарайсан, — дейди.

Абдумутталлиб: — Сенинг одамларинг менинг 200 та туямни ўтлоқдан олиб кетишибди, айтгин, шуни қайтариб берсинлар, — дейди.

— Мен сенинг бутун шаҳринг ва ундаги ибодатхонани вайрон қилмоқчи бўлганимда, сен тентак ўз туянгни ўйлайсанми?

— Туялар менинг шахсий мулким, Макка шаҳри ва ундаги ибодатхонанинг ўз ЭГАСИ бор. Уни ҳимоя қилишга у қодирдир, — дейди.

Бу сўздан таажжубланган Аброха: — Бу тентакнинг туялари қайтарилсин, — деб буйруқ беради.

Туяларини қайтиб олган Абдумуталлиб Маккага келиб, бутун Макка халқини уй-жойларини ташлаб, шаҳардан чиқиб кетишга ундайди. Шаҳарда бирор жон қолмайди.

Ҳоким Аброха ўз қўшини билан Маккага қаршиликсиз кириб келади. Унинг минган фили Маккатулло қаршисига келиши билан тиз чўкиб таъзим бажо келтиради ва ўрнидан қўзғалмайди. Олдинга юриш учун қилинган ҳамма ҳаракатлар бекорга кетади. Фил эса орқага юргизилса юради, аммо олдинга юрмайди. Бундан таажжубда турган вақтларида Макка устида жуда кўп қушлар галаси пайдо бўлади ва оғзиларидаги тошларни ташлай бошлайди. Тошлар кимга тегса, ўрнида сувли яра ҳосил бўлади. Бу яра ўлимга олиб келади.

Шундан сўнг Аброха ўз қўшинларидан ажралиб, бир неча кишилар билан шаҳардан чиқиб кетишга мажбур бўлади ва тошлардан олган яраси сабабли шаҳар ташқарисида вафот этади.

Шундай қилиб Макка шаҳри, Маккатулло ва унинг аҳолиси фалокатдан қутилиб қолдилар. «Бизларни фил қутқазди», — деб шу йилни «ФИЛ» йили деб атайдилар. Аҳолини шаҳар четига йўллаган шахс, Макка шаҳри уламоси пайғамбаримиз Ҳазрат Муҳаммад алайҳиссаломнинг боболари эди.

Ш. ШОҲАЙДАР ўғли.

Соҳиблик шаъни, фуқаролик ғурури — муқаддас

ИСМИ ЖИСМИГА МОНАНД

Ўзбекистон мустақиллигининг ҳаётбахш зиёси халқимиз ижтимоий ҳаёти ва миллий маданиятининг барча соҳаларида бўлгани каби тилимиз ривожига ҳам ўз таъсирини кўрсатмоқда. Аҳоли яшовчи турар-жойлар — шаҳар, шаҳарча, қишлоқ, овулларнинг, кўча, майдон, хиёбон, идора, ташкилот ва муассасаларнинг, шунингдек давлат ва жамоа хўжаликларининг номларини Шўролар давридан мерос қолган мафкура ва ғоядан халос қилиш, уларга миллий-лисоний руҳ бериш борасида кейинги йилларда кўпгина ишлар амалга оширилди. Ўзбекларнинг исм-фамилияси, ота исмларининг ёзилиши қайта кўриб чиқилмоқда. Бунда тарихий анъаналаримизни, номлашнинг миллий шаклларини тиклашга катта эътибор берилмоқда.

Номлар билан боғлиқ ишлар умумхалқ, умумдавлат аҳамиятига молик муаммодир. Шу сабабли ўзбек тили — Давлат тили ҳақидаги қонуннинг икки моддаси — 24, 25-моддаси номлар масаласига бағишланган. Ҳозир республиканинг барча вилоят ва районларида, шунингдек йирик шаҳарларида жойларни номлаш масаласи билан шуғулланувчи махсус топонимия комиссиялари мавжуд. Мана шундай комиссия Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг давлат тилини амалга ошириш комиссияси таркибида ҳам иш олиб бормоқда.

Хуллас, бу соҳада бир қатор ютуқлар мавжуд. Лекин номларни тартибга солиш билан боғлиқ кўпгина мураккаб муаммоларнинг ҳали ҳам кўнгилдагидек ҳал қилинмаётгани сир эмас. Эски мафкурага оид шиорбоп ва қизил номларнинг, ўзи мансуб жой ва ўринга ҳеч бир алоқаси бўлмаган қуруқ, маъносиз топонимларнинг ёки шаклан узун, талаффузи ноқулай, эсда сақлаш қийин бўлган атоқли отларнинг сақланиб тургани бунга далилдир. Янги қўлланаётган номларнинг аксарияти эса кишининг исм ва фамилиясидан иборат бўлиб қолмоқда, битта номни жойларга қайта-қайта қўйиш туфайли такрорлар кўпайиб кетаяпти.

Жойларни номлаш, ўзгартириш билан боғлиқ ишларни илмий асосланган, миллий, маданий ҳамда лисоний талабларга тўла жавоб берувчи усулларда олиб бориш зарур. Биз юқоридагиларни кўзда тутиб, ўзбек номшунослари ва номлар билан қизиқувчиларга, ўзимизнинг баъзи мулоҳазаларимизни айтамиз.

Номларнинг аксарияти ўтмиш аждодларимиздан бизгача етиб келган жуда қадимий лисоний мерос ва улар алоҳида илмий қимматга эгадир. Чунки номларнинг берилиш асослари ва улар англатувчи маъноларда фан учун мўътабар бўлган тарихий, маданий-маърифий, этнографик, географик, ҳаттоки геологик ва геофизикавий маълумотлар мавжуд. Шу сабабли, кейинги пайтда «Тарихий номлар — маданият ёдгорликларидир» деган ҳаққоний фикр кенг тарқалди. Номларга берилган ушбу мақом биздан уларни халқ тарихи ва маданиятининг бошқа хил осори-атиқалари билан бир қаторга қўйиб қадрлаш ва муҳофаза қилишни талаб қилади.

Тилда шунчаки бесабаб берилган, маъноси, шакли хунук, ёқимсиз номлар бўлмайди. Бундай номларга дуч келганда яхшиси уларнинг қўйилиш сабабларини аниқлаш лозим. Беўрин айблаш ва камситиш яхши эмас. Ном маъноси қанчалик қийин бўлмасин (Хоразм, Қўқон, Самарқанд каби) у тилимиздаги энг қадимий сўздир. Бундай номларга эҳтиётлик билан муносабатда бўлиш, уларни асраш керак.

Янги ном исми бўлмаган ёки янгидан барпо этилган жойлар, объектларга берилади. Уни қўйишдан олдин аввал ўз номига эга бўлгани ёки бўлмаганига қатъий ишонч ҳосил қилиш лозим. Бунинг учун маҳаллий аҳолидан яхшилаб сўраб-суриштириш, ўша жойга оид тарихий ҳужжатлар, бошқа хил ёзма манбаларни атрофлича кузатиш мақсадга мувофиқдир. Борди-ю жойнинг аввалги тарихий-маънавий номи топилса, ўшани тиклаш тўғри бўлади.

Жойнинг мавжуд номи маълум ижтимоий-сиёсий эҳтиёж тақозосига кўра ёки ҳудуддаги ўхшаш, такрор номларни тугатиш, шакли ва маъносига кўра ноқулай номларни бартараф қилиш мақсадида, шунингдек ўша ерда яшовчи аҳолининг талаби тақозоси билан ўзгартирилиши мумкин. Мавжуд номни етарли асоссиз, турли баҳоналар билан ҳадеб ўзгартираверишзарарлидир.

Жойнинг эски номини ўзгартиришдан олдин унинг қўйилиш сабабларини яхшилаб ўрганиш ва аниқлаш лозим. Акс ҳолда улкан тарихий, маданий-маърифий, жуғрофий, аҳамиятга молик номлар беўрин ўзгартирилиб, йўқолиб кетишига сабабчи бўлиш мумкин. Тарихий номларни йўқотиш эса халқимизнинг тили ва ўтмиш тарихи учун улкан йўқотиш ҳисобланади.

Шу сабабли жойнинг жўғрофий-табиий хусусиятлари ҳақида хабар берувчи, қўйилишига кўра қандайдир тарихий ва маданий воқеалар билан боғлиқ, шунингдек, ўзбек халқининг уруғ ва қабилалари, машҳур тарихий шахслар номи билан алоқадор томонимларни асраш лозим.

Янги ном, иложи борича ўткинчи сиёсий ва мафкуравий ғояларга, шиорбоп ва саёз қарашларга, тасодифий воқеа ва тушунчаларга асосланмагани маъқул. Чунки бундай асослар турғунмас, ўзгариб, алмашиб турувчи ҳодисалардир. Ном эса кўп даврлар яшамоғи даркор.

Жой ва бошқа хил масканларга қўйилган киши номлари жойга сунъий равишда мажбурлаб тақиб қўйилган ёрлиққа ўхшайди. Бундай номларнинг ҳақиқий топонимларга айланиши, тилга сингиши қийин. Борди-ю жой киши номи билан аталса, ўша исм ёки фамилиядан топоним ясашга ҳаракат қилиш керак. Чунончи Жалолобод, Шарафобод, Хонобод, Абдуллачек, Эшматариқ каби.

Жойнинг янги номи маҳаллий аҳоли тилининг лисоний хусусиятларига ёт ва тескари бўлмаслиги, ўша ҳудуд топонимияси тизимига, унинг анъаналарига мос тушиши, уни бузмаслиги шарт. Бу эса янги номнинг истиқболли бўлиши ва тилга осонликча сингишини таъминлайди.

Битта янги номни бир неча жой ва объектга такрор қўйиш мумкин эмас. Шу сабабли янги ном ўша ҳудудида олдиндан мавжуд номлардан шаклан ва талаффузига кўра фарқланиши лозим.

Ном лўнда, шаклан қисқа, бир сўзли ёки кўпи билан икки сўзли (қисмли) бўлгани маъқул: Чорток, Қорасув, Қўшкўпир дегандек. Шаклан мухтасар бўлган ном айтишга қулай, киши хотирасида яхши сақланади.

Ном сўз каби тўлиқ ёзилиши керак: Ўзбекистон, Тошкент, Олтиариқ каби. Унинг таркибида араб ва рим рақамлари ёзилмагани маъқул: 1 Май, Ғалабанинг 40 йиллиги, Партиянинг XXV съезди каби. Борди-ю сон ёки миқдор тушунчаларини ифодалайдиган қисм бўлса, у рақам билан эмас, балки сўз билан ёзилиши керак: Бешқайрағоч, Учқўрғон, Учбош, Қирққиз, Элликқалъа сингари. Номни, унинг бир қисмини қисқартириб ёзиш маъқул эмас: А. Навоий театри, А. Қаҳҳор кўчаси дейилса мантиқсиз бўлиб қолади.

Номларни тўғри талаффуз қилиш ва ёзишга ўрганиш керак. Бу масалада мутахассис номшунослар, тилшунослардан маслаҳатлар олишга тортинмаган маъқул.

Ўзингиз яшаб турган ҳудуд топонимиясига эътиборли бўлиш, унинг луғавий материалларини тўплашга, номларнинг маъноси ва берилиш сабабларини аниқлашга интилиш керак. Бу иш айниқса, тилшунос, ўлкашунос, географ ўқитувчи ва ўқувчиларнинг муқаддас бурчидир.

Номлар ҳақидаги ривоятлар, нақллар, афсоналар, шунингдек фанда халқ этимологияси деб юритилувчи маълумотлар тилшунослик, тарих, фольклор, этнография, дин ва маданият тарихи, география, геология, геофизика, астрономия фанлари учун ғоятда қимматлидир.

Жой номлари юзасидан билганларингизни фарзандларингиз ва набираларингизга ҳикоя қилиб беришга эринманг. Бу ёшларда ўз юртига, Ватанига эътиборли ва ҳурматда бўлиш ҳиссини тарбиялайди ҳамда номлар тўғрисидаги аждодларимиздан мерос қолган қадимий, қимматли маълумотларнинг авлоддан-авлодга ўтиши учун йўл очади.

Номларни тўплаш, ўрганиш ва асрашга хизмат қилиш халқимизнинг қадимий қадриятлари, тили, тарихи ва миллий маданиятига хизмат қилиш демакдир.

Эрист БЕГМАТОВ,
филология фанлари доктори, профессор.

АСРДАН ОШГАН МОМО

Яқинда Поп туманидаги Пунгон қишлоғи Дўстлик маҳалласи Тошкент кўчасининг 111-уйи кишилар билан гавжум бўлди. Узоқ-яқиндан ташриф буюрганлар Шарифа момо Бўтаеванинг 101 йиллигини катта шоду хуррамлик билан байрам қилишди. Совға-саломлар топширилди, дил сўзлари изҳор этилди.

4 фарзанд, 70 нафар набираю чевара-эваралар табаррук онахон атрофида парвона. Онахоннинг укалари 98 ёшли Ашурали Сойипов ҳам ҳозир Қўқонда истиқомат қилаяпти. Умрингиз узоқ бўлсин Шарифа момо ва Ашурали бобо!

А. ҚОРАБОЕВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

ТУРФА ОЛАМ

Немис олимлари қанд-шакарнинг хусусиятларини батафсил ўрганиб чиқишди. Тадқиқотлар Германиянинг биология ва кимё соҳасидаги тўққиз илмгоҳида тўрт йил давом этди.

Беҳисоб синовлардан сўнг шу нарса аниқландики, қанд-шакар моддалари киши танасига кўплаб юқумли бактериялар, хусусан тумов уйғотувчи микроблар кириб олишига тўсқинлик қилар экан. Бундан ташқари қанд-шакар бирикмалари ҳар хил шишлар, юрак-қон-томир касалликлари, бод ва асаб хасталикларидан танани ҳимоялашда муҳим аҳамият касб этаркан...

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ»НИНГ «ҲОЖАТБАРОР» ТАРҒИБОТ-ТИЖОРАТ ХИЗМАТИ
МУЛОҚОТ УЧУН ТЕЛ: 33-44-43, 32-54-44, 32-56-34, 32-56-25
БУЮРТМАЛАРИНГИЗ ТЕЗДА АДО ЭТИЛАДИ

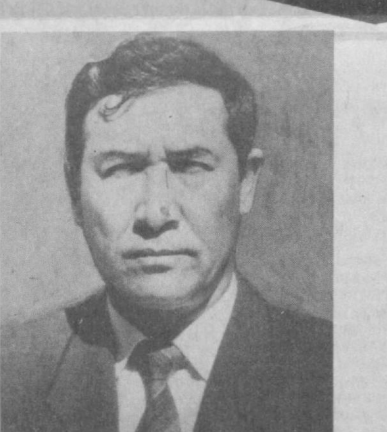

ҚУТЛАЙМИЗ!

Қадрли Аҳмаджон Ҳасанов!

Сизни 1993 йил 30 мартда «Жаҳоннинг турли қитъаларидаги ҳар хил тупроқ-иқлим шароитида табиий озуқаларга ўғитларни қўллашнинг илмий асослари» мавзусида докторлик диссертациясини муваффақиятли ҳимоя қилганлигингиз билан барча дўст-ёронларингиз, қадрдонларингиз номидан чин дилдан муборакбод этамиз.

Жонажон Ўзбекистонимиз ўз иқтисодиётини мустақил давлат сифатида юритаётган ҳозирги даврда республикамиз халқ хўжалигининг асосий тармоғи ҳисобланган қишлоқ хўжалиги соҳасида Хоразмдан фан доктори чиққанлиги билан фахрланамиз ва келгусидаги илмий ишларингизга муваффақиятлар тилаб, сиҳат-саломатлик, оилангизга тинчлик-хотиржамлик доимо йўлдош бўлишини ният қилиб қоламиз.

Сизнинг кўп сонли дўсту қадрдонларингиз номидан: Болтабой Отаниёзов, Раҳимбой Искандаров, Эркин Зарипов, Ботир Худоёров, Қобилжон Толипов, Абдунаби Боиров, Бахтиёр Рўзметов.

МУКОФОТ МУБОРАК!

Ҳурматли Дадахон Ҳасан!

Сизни наманганлик мухлисларингиз номидан Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси Тарғибот марказининг халқаро мукофотлар қўмитаси қарорига биноан халқаро Аҳмад Яссавий мукофотига сазовар бўлганингиз муносабати билан чин дилдан қутлайман. «Чаманимдан айирма» китобингиз ва Яссавий сулукидаги қўшиқларингиз шундай мукофотга лойиқ топилганлиги бизни ғоят хурсанд қилди. Мухлисларингиз бахтига доимо бардам бўлишингизни, янги ижодий муваффақиятларга эришишингизни тилаймиз.

**Алишер ХУЖАЕВ,
Наманган районидаги нон комбинати ишчиси.**

ХУЖАЛИКЛАР, КОРХОНАЛАР, ТАШКИЛОТЛАР ҲАМДА БАРЧА ФУҚАРОЛАР ДИҚҚАТИГА

ГАЗЕТАМИЗДА СИЗНИНГ РЕКЛАМА, ҚУТЛОВ, ТАБРИКНОМА, ОЛДИ-СОТДИ ХУСУСИДАГИ ЭЪЛОНЛАРИНГИЗ ТЕЗДА БОСИБ ЧИҚАРИЛАДИ.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700083 ТОШКЕНТ ШАҲРИ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32-УЙ, 534-ХОНА.

ХАТ ЁЗИНГ, ТАШРИФ БУЮРИНГ, ҚЎНҒИРОҚ ҚИЛИНГ.

ДАВОСИ ЎЗИ БИЛАН

Баҳор эшик қоқиб келиши билан одам танасида камқувватлик аломатларини кузатиш мумкин. Бу фаслда ҳар қандай кишига бир қанча ташқи омиллар таъсир қилади. Булардан бири об-ҳаводаги ўзгаришдир. Салқин, нам ҳаволи кунларнинг кескин исиб кетиши, қишда қувватсизланган, айниқса, кичкинтойлар ҳамда қарияларга салбий таъсир этади. Қувватсизланишнинг яна бир сабаби, қувват дорилари турли дармондорилар миқдорининг кескин камайиб кетишидадир. Бу одамлар ўртасида гиповитаминоз (витаминлар етишмаслиги) келиб чиқишига сабаб бўлади.

Бундай ҳолатдан қутилишнинг йўли борми? Ҳа, бор. Баҳор бошланиши билан турли хил шароитда етиштирилган кўкат-сабзавотлардан етарли истеъмол қилиш зарур. Тўғри, бир боғ пиёз ҳозир 15—20 сўм, бошқа кўкатлар ҳам шу нархда. Шу боис, шифобахш, ёввойи кўклардан фойдаланиш айни муддаодир. Табиат ўз қўйнида етиштирган чўялпиз, жағ-жағ, отқулоқ, исмалоқ, семизўт, момақаймоқлар шулар жумласидандир.

Улар айниқса аскорбин кислотасига, «B_1», «B_2», «PP», «P», «K» ва каротинга яъни витамин «А»га, бойдирлар. Шу билан бирга таркибида турли хил фойдали минерал тузлар, биологик фаол моддалар мавжудлиги уларнинг қимматини янада оширади. Ёввойи ҳолда, кенг тарқалган фойдали кўкатлар ўз таркибидаги витаминларнинг миқдори жиҳатидан маданийлашган ошкўклардан қолишмайди. Қолаверса, ёввойи ошкўклар таркибида одам учун энг зарур дармондорилардан бири — аскорбин кислотаси кўпдир.

Ёввойи кўкатлар таркибидаги дармондориларнинг оз ёки кўп сақланиши уларнинг рангига ҳам боғлиқ. Ранги қанчалик тўқ бўлса, улар таркибидаги каротиннинг, яъни витамин «А»ни миқдори шунча кўп бўлади.

Шу билан бирга таркибидаги витаминлар миқдори уларнинг ёшига ҳам боғлиқ. Янги чиққан ёш кўкатларда витаминларнинг миқдори кўп. Кўкатлар таркибидаги аскорбин кислотасининг миқдори эса эрта тонгдан то тушга қадар ортиб, куннинг иккинчи ярмида, яъни қуёш нурининг юқори ҳарорати таъсирида кўп йиғилади.

Демак, ёввойи кўкатлар одамларни дармонсизликдан сақловчи воситалардан бири. Шунинг учун улардан кенг фойдаланиб, ўт сомсалар, чучваралар, шўрвагар [illegible] лаш нон ёпиш айни муддаодир. Уларни қанчалик майда тўғраб, мол ёки қўй ёғини аралаштириб таом тайёрланса, қўлбола дармондори бўлади.

Ошкўкларнинг фойдаси ҳақида сўз борар экан, бу борада Абу Али ибн Сино тўғрисидаги бир ривоятни эслаш кифоядир.

Бир куни у ўз шогирдлари билан йўл устидаги темирчилик устахонасига кирганида, темирчининг қизи отасига тушлик овқат олиб келади. Темирчи азиз меҳмонни шогирдлари билан дастурхонга таклиф қилади, ўзи эса катта товоқдаги гўштлик таомни тановвул қилади. Буни кўриб ҳаяжонланган табиб темирчига билдирмай, ўз шогирдларига: «Бу киши бўкиб ўлиши мумкин» дейди. Шу пайт темирчининг қизи дастурхонга турли хил ошкўклардан тортади. Темирчи қизи олиб келган ошкўклардан иштаҳа билан истеъмол қилганини кўрган ҳаким шогирдларига: «Энди унга ҳеч нима қилмайди» дейди.

Дармонсизлик давосини маданий ошкўклардан кўк пиёз, кашнич, укроп, шавель, петрушкалар ҳам даволайди.

Ўлкамизга кириб келган Наврўзи олам, ўзи билан бирга бизга дармонсизликка даво бўладиган ҳаётбахш гиёҳлар ва тансиқ таомлар ҳам ато этмоқда. Улардан ўз ўрнида, тўғри фойдаланиш инсон саломатлигини сақлаш омилларидан бири эканлигини унутмаслик керак.

А. ТОҲИРИЙ,
республика «Саломатлик» маркази масъул ходими.

Ат-Термизий хотира турнири

Мезбонлар устунлик қилишди

Азалдан ўзбекнинг йирик тўйю томошалари полвонларнинг бел олишувларисиз ўтмаган. Ҳали бундан чорак аср муқаддам қишлоқлардаги курашчилар бахсларига гувоҳ бўлардик. Кейин негадир тўю катта йиғинларда маҳаллий томошалардан кўчқор уриштириш, дор ўйини, полвонлар баҳслари ғойиб бўлди.

Хайриятки, мустақилликка эришилгач, бошқа удумларимиз қатори полвонлар баҳслари ҳам тикланиб турмушимизга яна файз киритмоқда. Ҳосил байрамлари, Наврўз тантаналари, бошқа гавжум йиғинларни энди полвонлар, умуман спортчиларнинг чиқишларисиз тасаввур қилиш қийин. Бундан ташқари, миллий кураш бўйича каттаю кичик мусобақалар ташкил этилаётганлиги ҳам таҳсинга лойиқ.

Айниқса ўтган йили Шаҳрисабзда соҳибқирон Амур Темур хотирасига бағишлаб ўтказилган йирик халқаро мусобақа ҳануз мухлислар ёдидан кўтарилгани йўқ. Хусусан республика Президентининг ушбу бахслар мутлақ ғолибига шахсий соврин таъсиси қилгани кўплаб корхона ва ташкилотлар учун ўзига хос туртки бўлди. Натижада мусобақа ҳомийлари сафи ва совринлар сони ортиб, баҳслар қизғин ва нуфузли ўтди.

Яқинда эса Наврўз арафасида Хоразмда Жалолиддин Мангуберди хотирасига бағишланган полвонлик беллашувлари бўлиб ўтди.

Мана энди Термизда ат—Термизий хотирасига бағишланган йирик мусобақага навбат келди. Унда бир қатор хорижий мамлакатлар полвонлари ҳам иштирок этди. Дастлабки куни вазн тоифалари бўйича беллашувлар бўлди. Иккинчи куни мутлақ ғолиблик учун бел олишилди.

Мусобақаларга қизиқиш катта эди. Сабаби, Ўзбекистон Президенти мутлақ ғолибга бир миллион сўм миқдорида соврин таъсис этганди. Иккинчи ўринни эгаллаган полвонни хорижда ишлаб чиқарилган рангли телевизор ва ведеомагнитафон, учинчи поғонага кўтарилган азаматни Сурхондарё вилоят ҳокимлиги мукофотга қўйган туя кутаётганди.

Мутлақ ғолиблик учун олти полвон баҳсга киришди. Омад қумқўрғонлик Ўрол Тўраевга кулиб боқди. Иккинчи ўрин Рустам Эргашевга насиб этди. Камол Бойтўраев учинчи ўринни эгаллади. Совриндорларнинг барчаси Сурхондарё вилоятидан.

Ш. АЛЛАМОВ.

Бош муҳаррир Н. ЁҚУБОВ.

Рўзнома таҳрир ҳайъати: Н. ҚАЮМОВ, М. ИСЛОМОВ, М. МИРЗАЕВ, Ҳ. РАҲМАТИЛЛАЕВ, М. ҚАЮМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), С. САЙДАЛИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), О. ҒОФУРОВ, (масъул котиб), Н. ОРИФЖОНОВ, К. РИХСИЕВ, Э. ИБРОҲИМОВ, Р. БОБОМУҲАМЕДОВ.

МУАССИСЛАР: Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалиги вазирлиги, «Узплодоовощвинпром» концерни, Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги, «Қишлоқ ҳақиқати» журналистлари жамоаси.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР, Муҳаррир ўринбосарлари —33-44-43, 33-16-27. Масъул котиб—33-09-93, Масъул котиб ўринбосарлари—32-56-25. Деҳқончилик бўлими—32-56-35, 32-54-51, 33-09-93. Қайта ишлаш саноати бўлими—32-56-31. Ижтимоий ҳаёт бўлими — 32-56-34. Чорвачилик бўлими—32-56-22. Мелиорация ва қишлоқ қурилиши бўлими — 32-56-33. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 32-56-36, 33-09-93. Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-54. Шикоят, хат ва маъмурий органлар бўлими — 32-54-49, 32-54-52. Безатиш бўлими — 32-58-79.

Рўйхатдан ўтиш тартиб № 000096. Буюртма Г—170. 31830. нусхада босилди, ҳажми 2 босма табоқ. Офсет усулида босилган, қоғоз бичими А—2. Босишга топшириш вақти 21.00. Босишган топширилди — 24.00

Ўзбекистон Республикаси Президенти Маҳкамасининг Ишлар бошқармаси ҳузуридаги «Шарқ» нашриёт-матбаа концерн. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй. 1 2 3 4 5 6.